

Cefnogi'r ffordd nomadaidd o fyw: ymchwil ar ddarpariaeth dramwy yng Nghymru

Paratowyd ar gyfer Llywodraeth Cymru

Sipsiwn a Theithwyr Cymru

Mewn partneriaeth â:

Travelling Ahead

Cydnabyddiaethau

Hoffai Sipsiwn a Theithwyr Cymru a Travelling Ahead ddiolch i aelodau o'r gymuned Sipsiwn a Theithwyr, swyddogion awdurdodau lleol a gweithwyr proffesiynol a roddodd o'u hamser yn hael i gymryd rhan mewn cyfweiliadau, grwpiau ffocws a thrafodaethau fel rhan o'r ymchwil hwn.

Rydym yn arbennig o ddiolchgar i aelodau'r grŵp cyngori cymunedol am eu hamser a'u hadborth amhrisiadwy wrth helpu i lunio a dilysu canfyddiadau'r adroddiad hwn.

Diolch hefyd i'r ymchwilwyr cymheiriaid a gefnogodd ymgysylltu â'r gymuned ac elfennau o gasglu data yn ystod yr astudiaeth.

Rydym hefyd yn cydnabod cyfraniad Dr Rhiannon Craft, a roddodd gymorth ymchwil yn ystod y prosiect.

Cynnwys

Cydnabyddiaethau.....	1
Geirfa.....	4
1. Cyflwyniad.....	5
1.1 Y cyd-destun polisi	5
1.2 Pwrpas yr astudiaeth.....	6
1.3 Cwmpas yr ymchwil	7
2. Canfyddiadau	8
2.1 Canfyddiadau cymunedol.....	8
2.2 Canfyddiadau awdurdodau lleol.....	19
2.3 Canfyddiadau proffesiynol.....	26
2.4 Dilysu'r canfyddiadau gan y gymuned	31
3. Dadansoddiad trawsbynciol.....	34
3.1 Aliniad, tyndra a mannau cychwyn safbwyntiau.....	34
3.2 Ymgysylltu, cymesuredd a phrofiad bywyd	35
3.3 Hyblygrwydd a sicrwydd	35
3.4 Gyrwyr strwythurol gweithgarwch gwersylloedd	36
3.5 Amrywiad daearyddol a dosbarthiad anwastad	37
3.6 Dehongli tystiolaeth o wersylla mewn asesiadau llety Sipsiwn a Theithwyr	37
3.7 Rôl a therfynau darpariaeth dramwy	38
3.8 Stopio a negodir a threfniadau tymor byr	39
3.9 Cysondeb sefydliadol ac ymarfer proffesiynol	39
3.10 Systemau cofnodi a throsi tystiolaeth	40
3.11 Tuag at fframwaith strwythuredig a haenog.....	40
4. Casgliad	42
4.1 Cyfyngiadau	43
4.2 Ymchwil yn y Dyfodol.....	44
5. Argymhellion.....	45
5.1 Datblygu fframwaith stopio haenog	45
5.2 Cryfhau strategaethau a chanllawiau.....	46
5.3 Lledaenu a dysgu ar y cyd	46
5.4 Cryfhau'r sylfaen dystiolaeth.....	47

5.5 Ymarfer proffesiynol, iaith a gweithio mewn partneriaeth	48
5.6 Dehongli tystiolaeth Asesiadau Llety Sipsiwn a Theithwyr a gweithredu ar hynny	49
5.7 Cyflenwi darpariaeth barhaol	49
Atodiad A: Methodoleg	50
1.1 Trosolwg	50
1.2 Cael mynediad a samplu	50
1.3 Astudiaethau achos	53
1.4 Casglu data	53
1.5 Dadansoddi data.....	54
1.6 Moeseg, hygyrchedd a chyfranogiad	54

Geirfa

Safle wedi'i Awdurdodi

Safle gyda chaniatâd cynllunio ar gyfer llety Sipsiwn a Theithwyr. Gall fod yn eiddo neu'n cael ei reoli gan awdurdod lleol neu berchennog preifat.

Cyfrif Carafannau

Ymarfer casglu data chwemisol a gydlynir gan Lywodraeth Cymru sy'n cofnodi nifer y carafannau a'r safleoedd Sipsiwn a Theithwyr ledled Cymru ar adeg benodol.

Asesiad Llety Sipsiwn a Theithwyr (GTAA)

Asesiad statudol a gynhelir gan awdurdodau lleol bob pum mlynedd o leiaf i nodi anghenion llety ar gyfer cymunedau Sipsiwn a Theithwyr, gan gynnwys darpariaeth barhaol a thramwy.

Stopio a Negodir

Dull gweithredu lle mae awdurdod lleol a theuluoedd sy'n teithio yn cytuno ar drefniadau dros dro ar gyfer stopio ar dir penodol, sydd fel arfer yn cynnwys amserlenni y cytunwyd arnynt a gwasanaethau sylfaenol fel biniau neu ddŵr.

Safle Preswyl Parhaol

Safle sy'n darparu lleiniau tymor hir i deuluoedd Sipsiwn a Theithwyr fel eu prif breswylfa.

Man Aros Dynodedig Dros Dro

Trefniant stopio tymor byr sy'n darparu cyfleusterau cyfyngedig am gyfnodau diffiniedig (hyd at 28 diwrnod fel arfer). Mae'r rhain yn aml yn llai ffurfiol na safleoedd tramwy a gallant weithredu ar dir a ddefnyddir at ddibenion eraill.

Safle Tramwy

Safle sydd wedi'i fwriadu ar gyfer arosiadau tymor byr, hyd at 3 mis, gan deuluoedd teithiol, gyda mynediad at gyfleusterau sylfaenol fel dŵr, glanweithdra a gwaredu gwastraff.

Gwersylla Diawdurdod (UE)

Meddiannu tir heb ganiatâd cynllunio neu ganiatâd y tirfeddiannwr at ddibenion byw mewn carafannau neu lety symudol arall. A elwir o hyn ymlaen yn 'wersylloedd'

1. Cyflwyniad

1.1 Y cyd-destun polisi

Mae gan gymunedau Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru draddodiad hir o nomadiaeth, teithio i'r gwaith, digwyddiadau diwylliannol a chrefyddol a rhesymau teuluol. Mae symudedd tymor byr yn parhau i fod yn nodwedd bwysig o fywydau llawer o aelwydydd. Fodd bynnag, yn hanesyddol, mae'r ddarpariaeth ar gyfer stopio cyfreithlon yn y tymor byr wedi bod yn gyfyngedig. Mae hyn wedi cyfrannu at wersylloedd rheolaidd ac, mewn llawer o ardaloedd, at ymatebion adweithiol gan awdurdodau lleol.

Cyn [Deddf Tai \(Cymru\) 2014](#), roedd cyfrifoldebau awdurdodau lleol dros lety Sipsiwn a Theithwyr yn cael eu llywio'n bennaf gan [Ddeddf Tai 2004](#) a [Pholisi Cynllunio Cymru](#), ochr yn ochr â [Chylchlythyr 30/2007:Cynllunio ar gyfer Safleoedd Sipsiwn a Theithwyr](#). Er bod rhai safleoedd preswyl parhaol wedi cael eu datblygu, nid oedd gofyniad statudol i asesu na darparu darpariaeth dramwy. Felly, roedd y dulliau gweithredu'n amrywio ledled Cymru. Mewn llawer o ardaloedd, disgrifiodd awdurdodau lleol ymateb i wersylloedd drwy brosesau gorfodi heb nodi opsiynau stopio tymor byr eraill. Mae'r patrwm hwn wedi parhau mewn rhai cyd-destunau. Yng Nghymru a Lloegr, roedd [Deddf yr Heddlu, Troseddu, Dedfrydu a'r Llysoedd 2022](#) hefyd yn cryfhau pwerau'r heddlu mewn perthynas â gwersylloedd, er nad oedd tystiolaeth o gyfweliadau yn yr astudiaeth hon yn dangos dibyniaeth reolaidd ar y pwerau hyn mewn awdurdodau yng Nghymru a oedd yn cymryd rhan.

Cyflwynodd Deddf Tai (Cymru) 2014 fframwaith statudol cliriach, gan gynnwys diffiniad cyfreithiol o 'Sipsiwn a Theithwyr' at ddibenion asesu anghenion llety. Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol gynnal Asesiadau Llety Sipsiwn a Theithwyr (GTAA) o leiaf bob pum mlynedd a nodi anghenion ar gyfer lleiniau preswyl parhaol a darpariaeth dramwy neu aros dros dro. Yna, rhaid mynd i'r afael ag anghenion a nodwyd drwy Gynlluniau Datblygu Lleol a mecanweithiau darparu. Mae pwysigrwydd llety sy'n briodol yn ddiwylliannol hefyd wedi cael ei atgyfnerthu drwy [Gynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol 2022](#).

Mae Canllawiau cynllunio Cymru, gan gynnwys [Cylchlythyr 005/2018:Cynllunio ar gyfer Safleoedd Sipsiwn, Teithwyr a Siewmyn](#) yn nodi disgwyliadau ar gyfer dyrannu, lleoli a rheoli

safleoedd. Yn fwy diweddar, mae [Canllawiau Llywodraeth Cymru ar reoli safleoedd Sipsiwn a Theithwyr](#) (Gorffennaf 2026) diwygiedig, a'r [Canllawiau ar reoli gwersylloedd diawdurdod](#) (Gorffennaf 2026) wedi dangos ffocws polisi newydd ar drefniadau stopio tymor byr. Mae'r dogfennau hyn yn cydnabod y gall diffyg mannau aros pwrpasol gyfrannu at wersylloedd a phwysau gorfodi cynyddol.

Er gwaethaf y fframwaith statudol a pholisi hwn, yng Nghymru nid oes rhwydwaith cwbl weithredol o safleoedd tramwy awdurdodedig o hyd. Er bod rhai awdurdodau lleol yn cofnodi lleiniau â label tramwy mewn ystadegau swyddogol, ni chanfu'r ymchwil hon unrhyw dystiolaeth bod unrhyw rai yn cael eu rheoli'n weithredol nac ar gael yn agored ar gyfer stopio yn y tymor byr. Mae nifer o GTAA's olynol wedi dod i gasgliadau gwahanol ynghylch yr angen am ddarpariaeth dramwy, gyda rhai awdurdodau lleol yn nodi angen ac eraill yn dod i'r casgliad bod y trefniadau presennol yn ddigonol.

Mae'r amrywiad hwn yn codi cwestiwn polisi canolog: a oes angen safleoedd tramwy ychwanegol yng Nghymru, ac os oes, ble ac ar ba ffurf? Fel arall, a yw dulliau stopio tymor byr eraill yn fwy priodol mewn cyd-destunau daearyddol penodol?

1.2 Pwrpas yr astudiaeth

Yn y cyd-destun hwn, comisiynodd Llywodraeth Cymru yr astudiaeth hon i archwilio'r ddarpariaeth safleoedd tramwy a dulliau stopio tymor byr ledled Cymru.

Nod yr ymchwil yw:

- Adolygu patrymau gweithgarwch gwersylloedd ledled Cymru
- Archwilio sut mae gweithgarwch gwersylloedd yn cael ei gofnodi, ei reoli a'i adlewyrchu mewn asesiadau llety Sipsiwn a Theithwyr
- Archwilio profiadau bywyd o deithio a stopio yn y tymor byr o safbwynt aelodau o'r gymuned Sipsiwn a Theithwyr, y cyfeirir atynt o hyn ymlaen fel aelodau o'r gymuned
- Nodi rhwystrau i ddatblygu a gweithredu safleoedd tramwy a dulliau stopio a negodir
- Ystyried a allai fod angen darpariaeth dramwy neu stopio tymor byr, ym mhle ac ar ba ffurf

1.3 Cwmpas yr ymchwil

Mae'r ymchwil hwn yn canolbwyntio ar stopio a theithio tymor byr yn hytrach na darparu safleoedd preswyl parhaol, gan gydnabod y berthynas rhwng llety parhaol a'r galw am ddarpariaeth dramwy.

Mae'r astudiaeth yn adolygu'r trefniadau presennol, patrymau gweithgarwch gwersylloedd, rhwystrau rhag datblygu a phrofiad bywyd o symudedd. Nid yw'n asesiad ffurfiol o anghenion llety ac nid yw'n mesur gofynion lleiniau tramwy. Yn hytrach, mae'n archwilio sut mae systemau presennol yn gweithredu'n ymarferol a sut y gallent gefnogi ffyrdd nomadaidd o fyw yng Nghymru yn well.

Mae'r fethodoleg sy'n sail i'r ymchwil wedi'i nodi yn Atodiad A.

2. Canfyddiadau

2.1 Canfyddiadau cymunedol

2.1.1 Diwylliant, diogelwch a chydaddoldeb: profiad bywyd o deithio

2.1.1.1 Erydiad diwylliannol a cholli mannau stopio traddodiadol

Roedd colli mannau stopio a llwybrau traddodiadol yn thema amlwg ar draws cyfweiliadau cymunedol. Disgrifiwyd lleoliadau stopio hirsefydlog fel rhai sydd wedi cael eu hadeiladu arnynt, eu blocio neu eu gwneud yn anhygyrch.

“...fe wnaethon nhw adeiladu safle ar un ohonyn nhw... allwch chi ddim mynd yno mwyach... Mae teithwyr wedi bod yn mynd yno ers cannoedd o flynyddoedd”

“Maen nhw wedi cael eu tynnu i ffwrdd a'u blocio gan feini mawr.”

“...mae cynghorau lleol wedi stopio'r hen lefydd lle roedden ni'n arfer aros ... llefydd traddodiadol lle mae Sipsiwn wedi aros yno ers cannoedd o flynyddoedd.”

Disgrifiwyd dileu'r lleoliadau hyn yn eang ar draws y cyfweiliadau fel gorfodi teuluoedd i fynd i leoedd mwy gweladwy a llai diogel.

“Yr unig reswm pam rydyn ni y Sipsiwn yn aros ble rydym yn aros nawr yw oherwydd bod cynghorau wedi stopio'r hen lefydd.”

Roedd rhai cyfranogwyr yn teimlo bod cyfyngiadau, gweithgarwch gorfodi a rhwystrau cynllunio yn tanseilio ffyrdd traddodiadol o fyw.

“Mae'n ymddangos eu bod nhw'n ceisio gwrthio'r diwylliant allan o'r gymuned sy'n teithio.”

“Mae'n drueni sut mae pethau wedi mynd...allwn ni ddim byw yn y ffordd yr ydym ni y Sipsiwn i fod i fyw.”

“Mae'n frawychus i famau ifanc...sydd ddim yn gyrru. Os ydyn nhw'n arestio dynion, i ble ddylen ni fynd?”

“Maen nhw'n dweud wrthyn ni am symud i ffwrdd...rydyn ni'n rhoi tan yr adeg hon o'r nos i chi...mae'n rhaid i chi symud.”

Disgrifiodd rhai teuluoedd newid eu hymddygiad er mwyn osgoi gwahaniaethu.

“Mae fy fan gen i oherwydd dydw i ddim eisiau cael fy ngweld fel teithiwr... ond mae rhan ohonof i wir yn casáu hynny.”

“Mae llefydd y gallwch chi aros ynddynt gyda fan wersylla... ond dydyn nhw ddim yn gwybod eich bod chi'n Sipsiwn. Mae'n rhaid i chi guddio pwy ydych chi...”

Roedd pryder hefyd ynghylch parhad diwylliannol ar gyfer cenedlaethau iau.

“Rydyn ni eisiau i'n plant gael diwylliant teithio... dydyn ni ddim eisiau iddo farw.”

“Dydyn ni ddim hyd yn oed yn cael ein cydnabod fel ni ein hunain mwyach.”

2.1.1.2 Diogelwch a gelyniaeth wrth stopio

Roedd ofn wrth stopio ar ochr y ffordd neu ar dir dros dro yn thema amlwg mewn cyfweiliadau cymunedol. Adroddwyd yn gyson am elyniaeth y cyhoedd, ac mewn rhai achosion fe'i disgrifiwyd fel rhywbeth treisgar.

“Rydyn ni wedi cael ein pledu o'r blaen... petrol mewn poteli gwydr.”

“Bu ymosodiadau llosgi bwriadol ar drelars ar ochr y ffordd.”

Disgrifiodd teuluoedd â phlant fwy o orbryder.

“Pan fyddwch chi ar ochr y ffordd gyda phlant, rydych chi'n cael eich llethu gan nerfusrwydd.”

Roedd gelyniaeth weithiau'n cael ei disgrifio fel rhywbeth cyfunol neu drefnedig.

“Mae'r gymuned gyfan yn dod at ei gilydd... maen nhw'n cynllwynio i wrthod mynediad i stopio.”

2.1.1.3 Gwahaniaethu, gelyniaeth a rhwystrau systemig

Roedd gwahaniaethu sy'n ymestyn y tu hwnt i ddarpariaeth stopio yn thema gyffredin a chyson ar draws cyfranogwyr cymunedol. Disgrifiwyd gwrthod gwasanaethau, gwahardd o gyfleusterau, meysydd gwersylla a thriniaeth anghyfartal yn gyson.

“Pan mae nhw’n clywed yr acen, dyna ni.”

“Os ydyn nhw'n gweld trelar mawr... fyddan nhw ddim yn ei ganiatáu... unrhyw beth i'w wneud â theithwyr dydyn nhw ddim yn ei ganiatáu.”

*...rydyn ni'n mynd i'r rhan fwyaf o feysydd gwersylla ac yn dweud y byddwn ni'n eu harchebu... Na, byddan nhw'n eich rhwystro chi gyda faniau, nid ydych chi'n cael eu defnyddio gyda faniau. Dydych chi ddim yn cael mynediad. Maent yn defnyddio pob ffordd bosibl.”

Disgrifiwyd portreadu yn y cyfryngau fel rhywbeth sy'n cyfrannu at elyniaeth y cyhoedd, gan gynnwys esgoli drwy gyfryngau cymdeithasol.

“Mae'r cyfryngau'n dechrau stori ac mae'n mynd o nerth i nerth.”

“Maen nhw'n ein portreadu fel lladron ar unwaith.”

O ganlyniad, disgrifiodd rhai teuluoedd dynnu'n ôl o olwg pobl.

“Mae'n gwneud i chi guddio pwy ydych chi... oherwydd os ydyn nhw'n gwybod eich bod yn deithiwr, rydych chi'n cael eich trin yn wahanol.”

2.1.1.4 Rhwystrau i iechyd ac addysg

Roedd cyfranogwyr yn cysylltu'n gyson y diffyg mannau stopio awdurdodedig â rhwystrau o ran cael gafael ar ofal iechyd ac addysg.

“Doedd gennym ni ddim cyfeiriad... felly doedd gennym ni ddim meddygon, dim toiledau na chawodydd.”

“Roeddwn yn ceisio cael ysgol i'r plant...does unman ar gael.”

Mynegodd teuluoedd ddyheadau cryf ynghylch addysg eu plant ond roeddent yn disgrifio rhwystrau ymarferol sy'n gysylltiedig ag ansefydlogrwydd.

“Mae fy mab wir eisiau bod yn yr ysgol...ond mae'n anodd heb gyfeiriad parhaol.”

Roedd effeithiau ar iechyd meddwl yn cael eu nodi'n aml mewn cyfweiliadau cymunedol, yn gysylltiedig â dadleoli parhaus ac ansicrwydd.

“Mae'r rhan fwyaf o deithwyr yn cael trafferth gyda'u hiechyd meddwl.”

“Mae hyn fel byw yn uffern.”

2.1.2 Dull haenog o stopio

Ar draws cyfweiliadau, roedd cyfranogwyr yn gyson yn disgrifio stopio fel rhywbeth sy'n digwydd mewn nifer o wahanol ffurfiau yn hytrach nag un dull. Yn hytrach, defnyddir amrywiaeth o ddulliau yn dibynnu ar bwrpas a hyd y daith. Mae'r rhain yn cynnwys arosiadau anffurfiol byr, trefniadau stopio a negodir, mannau aros dynodedig dros dro a safleoedd tramwy.

Gyda'i gilydd, gellir deall bod y dulliau hyn yn ffurfio system haenog o ddarpariaeth stopio, gan gefnogi gwahanol fathau o symudedd ledled Cymru. Ceir crynodeb o'r dulliau hyn a'u nodweddion allweddol yn Atodiad G (yn y ddogfen ategol).

2.1.2.1 Stopio tymor byr: diogelwch, gorffwys ac ymarfer diwylliannol

Disgrifiwyd stopio tymor byr yn eang fel rhan annatod o deithio, cefnogi diogelwch, gorffwys ac ymarfer diwylliannol. Roedd arosiadau byr yn cael eu fframio fel rhai ymarferol ac angenrheidiol, yn hytrach nag fel ymdrechion i setlo.

“Os byddwch chi'n tynnu i mewn i rywle diogel, fe ddylech chi allu aros am awr neu ddwy neu am noson.”

“Dim ond i orffwys... ddim i aros wythnosau.”

Pwysleisiodd y cyfranogwyr fod stopio am gyfnod byr yn gofyn am ychydig iawn o ymyrraeth y tu hwnt i le diogel a dull cymesur sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn. Roeddent yn tynnu sylw'n gyson at bwysigrwydd ymgysylltu cefnogol wedi'i danategu gan wybodaeth sy'n seiliedig ar hawliau yn hytrach na gorfodi, gan sicrhau bod prosesau priodol yn cael eu dilyn a bod anghenion cymorth priodol yn cael eu nodi.

“Mae angen rhywun sy'n gwybod beth maen nhw'n ei wneud i helpu.”

“Felly, os ydyn nhw'n dod i'ch ysgubo chi o dan y bwrdd i'r dyn nesaf... rydych chi wedi'ch trechu cyn i chi ddechrau. Ond os ydyn nhw'n dod i'ch helpu chi...mae hynny'n newid byd.”

Ystyriwyd bod colli mannau stopio traddodiadol yn cyfrannu at feddiannu anniogel ar ochr y ffordd.

“Petai ganddynt ddewis, ni fyddai pobl ar barciau neu ffyrdd”.

“Ble bynnag roedden ni'n gallu stopio, bydden ni'n stopio.”

Roedd cyfranogwyr hefyd yn cydnabod bod risgiau ynghlwm wrth stopio ar ochr y ffordd.

“Pe bawn i erioed wedi cael plant, fydddech chi ddim eisiau iddyn nhw fod ar ochr y ffordd.”

2.1.2.2 Stopio a negodir

Roedd stopio a negodir yn cael ei gefnogi'n gyffredin ar draws cyfweiliadau cymunedol a'i ddisgrifio fel rhywbeth sy'n briodol yn ddiwylliannol. Roedd yn cael ei werthfawrogi am yr hyblygrwydd, gofynion seilwaith isel a pharhad symudedd.

“Gallai lle stopio fod yn gae i ffermwr...hawdd iawn ei sefydlu.”

“Tap, toiledau a biniau yn unig...fel ei fod yn teimlo bod croeso i ni.”

“Rhyddid yw cae... nid safle.”

Fodd bynnag, mynegodd nifer fach o gyfranogwyr bryder y gellid ffafrio stopio a negodir fel dewis rhatach yn lle darpariaeth dramwy bwrpasol. Gallai leihau'r pwysau ar awdurdodau lleol i ddatblygu safleoedd tramwy pwrpasol.

“Mae'n rhaid i ni fod yn ofalus nad yw'r syniad hwnnw'n atal y safleoedd tramwy.”

2.1.2.3 Safleoedd tramwy

Pwysleisiwyd safleoedd tramwy yn benodol gan gyfranogwyr sy'n teithio'n aml, yn enwedig mewn perthynas â theithio seiliedig ar waith a choridorau teithio sefydledig. Disgrifiodd y cyfranogwyr batrymau teithio sy'n gysylltiedig â theithio dros yr haf, digwyddiadau teuluol, gwaith tymhorol a chonfensiynau crefyddol ledled Cymru a Lloegr. Yng ngogledd Cymru, disgrifiodd cyfranogwyr mewn ymchwil cymheiriaid y rhanbarth fel ardal deithio arwyddocaol ond heb ddarpariaeth dramwy sy'n gweithio. Cafodd safleoedd tramwy eu fframio fel rhai sy'n lleihau stopio anniogel ar ochr y ffordd a'r angen i aros “ar y ffordd yn bennaf” yn ystod cyfnodau teithio.

“Byddai pobl yn teithio ar hyd a lled dim ond i fynd i rywle i stopio...mae'n anodd cael manau stopio.”

“Mae'n rhoi amser iddyn nhw ...ganfod ble i fynd nesaf.”

Nododd cyfranogwyr mewn ymchwil cymheiriaid yng ngogledd Cymru llwybrau teithio sefydledig ac ardaloedd lle mae stopio byrdymor yn digwydd yn rheolaidd. Yn yr awgrymiadau drwyddi draw, pwysleisiwyd yn gyson agosrwydd at siopau, ysgolion, llwybrau bysiau a chanol trefi. Mae tystiolaeth gymunedol yn awgrymu bod darpariaeth dramwy yn fwyaf perthnasol mewn ardaloedd sy'n gysylltiedig â llwybrau gwaith sefydledig a choridorau teithio ymlaen, yn hytrach na'i defnyddio'n unffurf ar draws pob ardal.

“Mae'r ddarpariaeth dramwy ar gyfer y rhai sy'n gweithio... bydden nhw yno am dri mis yn hawdd.”

“Ac mae hynny'n caniatáu i bobl weithio i mewn neu allan, i fyw i mewn neu allan. Gallant deithio i ymweld â ffrindiau, perthnasau, teulu, ac mae mynediad mor agos ag y gallwch at draffordd bob amser yn dda.”

“Os oes modd cael mynediad at drafndiaeth gyhoeddus yna gallwch fynd i rywle, allan nhw?”

Nododd y cyfranogwyr yn gyson mai atebion dros dro yw safleoedd tramwy ac nad ydynt yn mynd i'r afael â digartrefedd.

“Mae safleoedd tramwy yn rhai dros dro. Nid y rhain yw'r ateb i bobl sy'n ddigartref.”

“Ond byddai'n rhaid i chi gael rheolau...efallai y bydd rhai teithwyr yn cymryd eu hamser yno.”

Er bod profiadau o deithio'n amrywio rhwng cyfranogwyr, roedd y rhai a oedd yn parhau i deithio'n amlach yn pwysleisio pwysigrwydd darpariaeth dramwy a mannau aros tymor byr sy'n cefnogi gwaith, cysylltiadau teuluol ac arferion diwylliannol.

“Maen nhw wedi cymryd ein ffordd iawn o fyw oddi arnom.”

2.1.2.4 Tir preifat a threfniadau anffurfiol

Disgrifiodd rhai cyfranogwyr drefniadau stopio tymor byr a oedd yn digwydd ar dir preifat, a oedd yn aml yn eiddo i deuluoedd Sipsiwn neu Deithwyr eraill. Roedd y trefniadau anffurfiol hyn fel arfer yn cael eu fframio fel atebion ymarferol, tymor byr lle gallai teuluoedd stopio'n ddiogel am gyfnod cyfyngedig wrth deithio.

“Felly, byddwn naill ai'n tynnu i mewn ar iard rhywun, mae'n eiddo i deithwyr neu sipsiwn, a byddwn yn talu ychydig o rent, trydan, beth bynnag ydyw.”

Awgrymodd cyfranogwyr hefyd y gallai mwy o hyblygrwydd wrth gynllunio gefnogi teuluoedd i ddarparu llety dros dro i berthnasau neu deithwyr sy'n ymweld ar safleoedd preifat presennol. Ystyriwyd bod hyn yn ffordd bosibl o leihau stopio anniogel ar ochr y ffordd tra'n cynnal cysylltiadau teuluol.

“Pe gallem dderbyn un o aelodau ein teulu, byddai hynny'n arbed iddynt fod yn Asda.

Felly, rwy'n credu ei fod o fudd i bawb. Dim ond am wythnos neu ddwy.”

Fodd bynnag, mynegodd rhai cyfranogwyr bryderon am “feysydd tramwy” preifat anffurfiol, lle nodwyd bod ffioedd uchel yn cael eu codi er gwaethaf cyfleusterau cyfyngedig neu ddim cyfleusterau. Yn absenoldeb dewisiadau eraill wedi'u rheoleiddio, teimlai rhai teuluoedd nad oedd ganddynt fawr o ddewis ond defnyddio'r trefniadau hyn.

“Mae pobl yn talu £150, £200 yr wythnos... dim toiledau... oherwydd does ganddyn nhw unman arall i fynd.”

2.1.3 Dylunio a rheoli

2.1.3.1 Partneriaeth mewn dylunio a rheoli

Roedd dulliau cydweithredol o ddylunio a rheoli yn cael eu disgrifio'n gyson ar draws cyfweliadau fel rhai hanfodol.

“Mae'n rhaid i chi siarad â phobl sy'n byw'r bywyd hwnnw.”

"Wel, byddai'n ddefnyddiol pe bai'n berson Sipsiwn a Theithwyr. Byddai'n gwybod mwy. Ond y cyngor hefyd."

“Y ffordd rydyn ni'n dod ymlaen, maen nhw'n gwybod y gwahaniaeth rhwng teithiwr gwael a theithiwr da.”

Ystyriwyd bod dau fodel rheoli yn gredadwy:

- rheolaeth cyngor-yn-unig

- rheolaeth gydweithredol sy'n cyfuno gwybodaeth ddiwylliannol â goruchwyliaeth gan y cyngor

Mynegodd y cyfranogwyr ffafriaeth yn erbyn rheolaeth ymwithiol ar y safle. Yn hytrach na rheolwyr preswyl, roedd yn well ganddynt ymweliadau rheolaidd. Roedd disgwyl i'r mynediad fod yn syml, gyda'r gallu i droi i fyny a chysylltu dros y ffôn lle bo angen. Nid oedd systemau trefnu apwyntiadau cymhleth yn cael eu ffafrio.

Pwysleisiodd y cyfranogwyr y dylai penderfyniadau mynediad aros gyda'r awdurdod lleol i leihau gwrthdaro.

“Mae'n rhaid i'r cyngor benderfynu pwy sy'n cael mynediad.”

2.1.3.2 Dyluniad safleoedd

Disgrifiodd cyfranogwyr ddisgwyliadau clir o ran dylunio. Roedd disgwyl i'r safleoedd fod ar raddfa fach, fel arfer dim mwy nag oddeutu 10 llain neu fae. Ystyriwyd bod arwynebau llawr caled neu darmac, cysylltiad trydanol, mynediad at ddŵr, darpariaeth gwastraff a biniau yn hanfodol. Roedd toiledau a chawodydd yn cael eu hystyried yn seilwaith angenrheidiol, gyda ffafriaeth gref ar gyfer cyfleusterau unigol fesul llain lle bo hynny'n ymarferol.

“Ychydig o lawr caled ar gyfer y rhan fwyaf o bobl sy'n teithio mewn cerbydau, wrth gwrs.”

“Mae'n rhaid i chi gael toiled, cawod. Fy syniad i yw cael sinc, toiled, cawod wedi'u hadeiladu mewn math o ddeunydd dur gwrthstaen.”

Roedd cefnogaeth eang i fynediad diogel fel rhwystr neu fynediad â giât. Roedd teledu cylch cyfyng yn cael ei ystyried yn gadarnhaol ar y cyfan wrth fynedfeydd er mwyn gwella diogelwch a lleihau honiadau ffug, er bod cyfranogwyr yn glir na ddylid monitro mannau byw mewnol.

“Mae teledu cylch cyfyng yn dda am fod pobl yn beio'r teithwyr am bopeth.”

“Unwaith y bydd eich carafán ar y safle, dylai fod rhwystr ac yna dylid cael maes parcio ar wahân ar gyfer y cerbydau masnachol. Felly, pan fydd y plant ar y safle, maen nhw'n ddiogel.”

Roedd y gofynion o ran lle ymarferol yn cynnwys parcio ar gyfer ceir a cherbydau gwaith, gyda rhai cyfranogwyr hefyd yn gofyn am lle i ymwelwyr. Soniwyd am nodweddion dylunio sy'n addas i deuluoedd, gan gynnwys lle diogel i blant ac agosrwydd at fannau chwarae.

“Wel, byddai'n rhaid i bob llain fod yn ddigon mawr i gynnal teulu. Felly, mae teulu fel arfer yn cymryd dau drelar ac un neu ddau gar...”

“Rydw i'n meddwl y dylai man tramwy... gael ei wneud i gadw plentyn yn ddiogel...oherwydd mae'n amlwg yn allweddol, mae plant yn cael eu brifo ac ati...”

“Mae gennych chi blant y byddan nhw'n mynd allan ar y ffordd. Cae mawr, sydd â rhywfaint o doiledau, trydan, cawod”

Roedd disgwyliadau dylunio yn canolbwyntio ar ymarferoldeb, diogelwch ac urddas yn hytrach na seilwaith cost uchel. Disgwylid i safleoedd fod yn ymarferol ac yn gymesur yn hytrach nag yn sefydliadol. Pwysleisiwyd hygyrchedd, gan gynnwys trefniadau cyswllt ffôn syml a strwythurau codi tâl teg. Yn bwysig, lluniwyd y dyluniad fel ei fod yn galluogi symudedd cyfreithlon, heb ddyblygu darpariaeth breswyl barhaol.

“Dydy rhai teithwyr ddim yn gallu darllen nac ysgrifennu... fydd archebu ddim yn gweithio.”

“Byddai'n haws petai rhif ffôn ar gael.”

“Y genhedlaeth hŷn, fydden nhw ddim yn gwybod.”

Roedd talu yn cael eu derbyn yn gyffredinol mewn egwyddor, er bod fforddiadwyedd a thegwch yn cael eu pwysleisio. Ystyriwyd bod angen i stopio tymor byr barhau i fod yn gost isel, gyda rhai cyfranogwyr yn awgrymu y dylai'r taliad ganolbwyntio ar gyfleustodau yn hytrach na ffioedd uchel am leiniau.

“Rwy'n gwybod y gallai pobl ddweud, wel mae'n rhaid i ni dalu am bethau ac am hyn a'r llall, ond maen nhw wedi stopio ein llefydd traddodiadol yn y lle cyntaf. Ni fyddai'n rhaid i ni dalu i dynnu i mewn i le traddodiadol. Ydych chi'n gwybod beth rwy'n ei olygu?”

“Ac am hynny, rydych chi'n cael eich trydan, eich dŵr a phopeth.”

2.1.4 Digartrefedd, cyfyngiad a dewis cyfyngedig

Ledled y cyfweiliadau, roedd cyfranogwyr yn aml yn disgrifio perthynas gymhleth rhwng teithio, digartrefedd ac opsiynau llety cyfyngedig. Mae teithio yn parhau i fod yn arfer diwylliannol craidd i lawer o Sipsiwn a Theithwyr, wedi'i siapio gan rwydweithiau teuluol, gwaith tymhorol a digwyddiadau diwylliannol.

“...roedden ni'n arfer stopio mewn mannau mwy diwylliannol briodol na'r hyn rydyn ni'n ei wneud nawr...allwn ni ddim byw yn y ffordd rydyn ni'r Sipsiwn i fod i fyw yn rhai o'r llefydd lle wnaethon ni dynnu i mewn.”

“Mae'n gymysgedd o waith, ac yn enwedig pan fyddwn ni'n mynd yn ôl i Iwerddon...Ond pan fyddwn ni'n mynd dramor yn bennaf, mae ar gyfer gwaith, wyddoch chi, i Sweden a lleoedd fel yna.”

“gweithio i mewn neu allan i fyw, i mewn neu allan. Maen nhw'n cael teithio i ymweld â ffrindiau, perthnasau, teulu...”

Disgrifiodd cyfranogwyr realiti cyfochrog hefyd: bod cyfran o wersylloedd ar ochr y ffordd yn cael eu gyrru gan ddigartrefedd, gorlenwi ar safleoedd presennol a cholli mannau stopio traddodiadol.

“Mae mannau stopio traddodiadol wedi diflannu oherwydd llwybrau wedi'u rhwystro...”

“Mae mannau stopio traddodiadol wedi diflannu.”

Mae'r gwahaniaeth hwn yn bwysig. Mae tystiolaeth yn yr astudiaeth hon yn dangos na ellir deall gwersylloedd fel digartrefedd neu fel dewis diwylliannol yn unig. I rai teuluoedd mae'n fynegiant o fywyd nomadaidd; i eraill mae'n adlewyrchu opsiynau cyfyngedig o fewn argyfwng llety ehangach. Yn ymarferol, weithiau mae'r profiadau hyn yn gorgyffwrdd. Teuluoedd yn teithio am resymau diwylliannol neu waith tra ar yr un pryd yn wynebu arosiadau hir am leiniau parhaol neu golli mannau stopio traddodiadol.

“Mae'r rhan fwyaf o bobl sydd ar ochr y ffordd yno oherwydd eu bod nhw'n ddigartref.”

“Rydw i'n adnabod llawer o bobl sydd ar y ffordd ar hyn o bryd oherwydd does ganddyn nhw unman i fynd.”

“Does unman i fynd yn ôl iddo... dyna pam mae pobl yn dal i dramwyo neu'n tynnu i mewn lle gallan nhw.”

Disgrifiwyd y cyd-destun hwn fel realiti arwyddocaol i lawer o deuluoedd Sipsiwn a Theithwyr. Pwysleisiodd cyfranogwyr dro ar ôl tro na all safleoedd tramwy ar eu pen eu hunain ddatrys yr hyn a ddisgrifiwyd ganddynt fel argyfwng llety ehangach. Dadleuodd llawer fod yn rhaid i unrhyw ddull o ddelio â stopio dros dro ddechrau drwy fynd i'r afael â phrinder mewn

darpariaeth barhaol. Heb hyn, roedd pryderon y byddai safleoedd tramwy yn gorlenwi neu'n cael eu defnyddio'n amnewid am yr angen hirdymor am dai.

“Sut gallant wario arian ar safleoedd tramwy pan fo pobl yn ddigartref? Sortiwch hynny yn gyntaf.”

“Sortiwch safleoedd iawn i ddechrau...neu fydd safleoedd tramwy yn cael eu camddefnyddio oherwydd nad oes gan bobl unrhyw le arall i fynd iddo.”

Roedd gorlenwi ar safleoedd preswyl presennol yn cael ei ddisgrifio'n aml, gyda theuluoedd aml-genhedlaeth yn rhannu lleiniau unigol a chapasiti cyfyngedig ar gyfer teuluoedd sy'n tyfu.

“Mae tri neu bedwar teulu yn byw ar bob un o'r plotiau yma... mae'n orlawn.”

“Mae angen llefydd iawn ar deithwyr...mae gormod o bobl a dim digon o safleoedd.”

“Mae angen safleoedd mwy parhaol ar Gaerdydd... dyma'r brif boblogaeth.”

I lawer o gyfranogwyr, roedd prinder darpariaeth barhaol yn sail i'r holl faterion eraill a godwyd yn yr ymchwil. Ystyriwyd bod safleoedd parhaol yn hanfodol ar gyfer sefydlogrwydd teuluol, addysg plant a thorri cylchoedd troi allan dro ar ôl tro.

“Does dim pwynt adeiladu safleoedd tramwy pan nad oes gan bobl rywle i fyw hyd yn oed.”

“Pe bai rywle i fyw, fydden nhw ddim ar barciau nac ar ochr y ffordd.”

Codwyd pryderon y gallai safleoedd parhaol gyfyngu ar ryddid pobl i symud a gwanhau traddodiadau diwylliannol.

“Dydy teithwyr ddim eisiau gadael un safle dim ond i fynd i safle arall... mae pobl eisiau'r rhyddid.”

“Gorfodi pobl i setlo...mae hynny yn lladd eu diwylliant.”

Nid oedd y safbwyntiau hyn yn cynrychioli gwrthwynebiad i ddarpariaeth barhaol ei hun ond roeddent yn adlewyrchu'r awydd am system ehangach sy'n diogelu sefydlogrwydd a pharhad diwylliannol. Pwysleisiwyd y safbwynt hwn yn benodol gan aelodau o'r gymuned a oedd yn teithio'n aml, a oedd yn rhoi mwy o bwys ar ddarpariaeth sy'n cefnogi teithio parhaus ochr yn ochr â datblygu safleoedd parhaol, yn hytrach nag yn eilaidd iddo.

Yn gyffredinol, mae tystiolaeth gymunedol, gan gynnwys ymchwil fanwl gan gymheiriaid o ogledd Cymru, yn awgrymu bod stopio yn cael ei siapio gan gyfuniad o bwysau strwythurol yn

hytrach na theithio yn unig. Disgrifiwyd prinder mewn darpariaeth barhaol, colli mannau stopio traddodiadol, pryderon am ddiogelwch a phrofiadau o wahaniaethu fel pethau sy'n dylanwadu ar sut, ble a pham mae teuluoedd yn stopio.

Mynegodd y cyfranogwyr gefnogaeth i amrywiaeth o atebion stopio. Fodd bynnag, roedd y rhain yn cael eu disgrifio'n gyson fel rhan o system llety ehangach yn hytrach nag ymatebion annibynnol. Ystyriwyd bod argaeledd lleiniau parhaol yn ganolog i leihau digartrefedd a sefydlogi teuluoedd, ac ystyriwyd bod darpariaeth tymor byr yn angenrheidiol i gefnogi symudedd cyfreithlon a pharhad diwylliannol.

Mae safbwyntiau'r gymuned yn awgrymu y dylai penderfyniadau ynghylch darpariaeth dramwy fod yn seiliedig ar wybodaeth ddaearyddol, yn briodol yn ddiwylliannol ac wedi'u lleoli yn y system llety ehangach.

2.2 Canfyddiadau awdurdodau lleol

2.2.1 Maint a natur gwersylloedd

Yn y rhan fwyaf o ardaloedd, disgrifiwyd gwersylloedd fel rhai bach a thymor byr, gyda theuluoedd fel arfer yn symud ymlaen o fewn nifer o ddyddiau. Roedd amllder y gwersylloedd yn amrywio'n sylweddol yn ôl awdurdod. Soniodd rhai am weithgarwch tymhorol rheolaidd, tra bod eraill ond yn disgrifio achosion achlysurol neu anaml.

Roedd yn ymddangos bod yr amrywiad hwn yn dylanwadu ar sut roedd awdurdodau lleol yn ymateb yn ymarferol. Mewn ardaloedd â gwersylloedd mwy rheolaidd, roedd swyddogion yn aml yn disgrifio perthnasoedd hirsefydlog a chyfarwyddineb â theuluoedd sy'n dychwelyd dro ar ôl tro. Yn yr ardaloedd hynny a oedd yn dod ar draws gweithgarwch yn llai aml, roedd ymatebion yn fwy tebygol o gael eu disgrifio fel rhai adweithiol. Fodd bynnag, roedd bron pob un yn pwysleisio bod yr ymatebion yn rhai fesul achos, wedi'u llywio gan gyd-destun lleol ac yn canolbwyntio ar yr unigolyn yn hytrach na chael eu gyrru gan fodel anhyblyg.

Disgrifiwyd gwersylloedd fel rhai sy'n digwydd ar draws amrywiaeth o fathau o dir, gan gynnwys ochr ffyrdd, tir cyhoeddus a lleoliadau eraill yr ystyriwyd eu bod yn addas ar gyfer stopio yn y tymor byr. Roedd patrymau'n amrywio'n fawr ac yn benodol i'r cyd-destun.

Roedd gwahaniaethau yn y lefelau gweithgarwch a gofnodwyd hefyd yn ymddangos yn gysylltiedig ag arferion cofnodi a gwelededd. Mewn rhai ardaloedd a oedd yn disgrifio lefelau isel o wersylla, cyfeiriodd swyddogion at deuluoedd yn aros ar safleoedd awdurdodedig, trefniadau anffurfiol neu arosiadau tymor byr yn cael eu datrys heb ymyrraeth ffurfiol. Mae hyn yn awgrymu efallai nad yw'r nifer a gofnodir yn adlewyrchu cymhlethdod patrymau symud yn llawn, yn enwedig pan fydd stopio'n cael ei ddatrys yn gyflym neu'n digwydd drwy drefniadau y mae'r ddwy ochr wedi cytuno arnynt.

2.2.2 Rheoli gwersylloedd yn ymarferol

Roedd awdurdodau lleol yn gyson yn disgrifio dulliau pragmatig sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn. Roedd ymarfer hyblyg, gan ddefnyddio barn broffesiynol a phrofiad swyddogion, yn cael ei ffafrio'n aml yn hytrach na gweithdrefnau ffurfiol neu gyfarwyddol.

Fel arfer, roedd y cyswllt cychwynnol yn cynnwys gwiriadau lles, asesu cyflwr y tir a chydlynu drwy bwynt cyswllt dynodedig yn y cyngor. Ystyriwyd yn eang bod ymgysylltu cynnar yn ganolog i reoli effeithiol:

“Rydym yn gwneud yr asesiad... yn cydlynu ac yn cysylltu â'r Sipsiwn a'r Teithwyr a oedd yno am gyfnod yn unig.”

Disgrifiwyd cytundebau llafar anffurfiol ynghylch hyd arhosiad yn aml, gyda swyddogion yn pwysleisio ymddiriedaeth a chymesuredd:

“Maen nhw wedi dweud y byddan nhw yma am ychydig ddyddiau. Rydyn ni wedi aros am yr ychydig ddyddiau hynny ac maen nhw wedi gadael.”

Nododd sawl awdurdod lleol yn benodol nad oedd arferion yn cael eu llywio'n gaeth gan fframweithiau ffurfiol:

“Dydyn ni ddim yn mynd i'r afael â'r mater gyda'r canllawiau mewn golwg. Rydyn ni'n mynd ati i geisio rheoli sefyllfa.”

Nodwyd dro ar ôl tro bod parhad cyswllt a meithrin ymddiriedaeth yn galluogi ymatebion effeithiol:

“Mae cyfathrebu yn allweddol. Dylai trigolion fod â phwynt cyswllt clir yn y cyngor, a dylai fod gan deuluoedd rywun y maent yn ymddiried ynddynt.”

2.2.3 Trothwyon gorfodi ac uwchgyfeirio

Disgrifiwyd gorfodaeth yn eang fel dewis olaf. Nid oedd awdurdodau lleol wedi adrodd am drothwyon sefydlog a oedd wedi arwain at uwchgyfeirio. Yn hytrach, roedd cyfuniad o ffactorau'n sail i benderfyniadau, gan gynnwys:

- lleoliad a diogelwch
- effaith ar dir neu fynediad
- ymgysylltu a chydweithredu
- cadw at amserlenni y cytunwyd arnynt
- lles

Disgrifiwyd pryderon yn ymwneud â diogelwch, yn enwedig agosrwydd at briffyrdd, fel rhai nad ydynt yn agored i drafodaeth:

“Os yw ar ddarn peryglus o dir neu'n agos at y briffordd, nid yw hynny'n rhywbeth y gallwn negodi yn ei gylch.”

Yn gyffredinol, nid oedd cwynion ar eu pen eu hunain yn cael eu hystyried yn ddigonol i sbarduno gorfodaeth:

“Nid yw cwynion ynddynt eu hunain yn golygu y byddwn yn eu symud ymlaen.”

Dywedodd y rhan fwyaf o awdurdodau lleol fod gwersylloedd fel arfer yn dod i ben cyn i orfodaeth gyfreithiol ddod yn angenrheidiol. Lle'r oedd camau ffurfiol wedi'u cymryd, disgrifiwyd bod hynny yn gymharol anaml ac yn gysylltiedig yn gyffredinol â phryderon diogelwch neu fethiant o ran ymgysylltu.

Disgrifiwyd bod cyfranogiad yr heddlu wedi'i gyfyngu i faterion diogelwch neu droseddol penodol yn hytrach na rheolaeth arferol.

2.2.4 Stopio a negodir yn ymarferol

Disgrifiodd llawer o awdurdodau lleol ddulliau gweithredu sy'n rhannu nodweddion ag egwyddorion stopio a negodir, er mai ychydig oedd yn fframio hyn fel model polisi ffurfiol. Yn hytrach, roedd negodi anffurfiol wedi'i wreiddio mewn arferion gweithredol bob dydd.

Roedd elfennau cyffredin yn cynnwys:

- ymgysylltu'n gynnar
- cytundebau llafar
- hyblygrwydd ynghylch arosiadau byr

Fel y nododd un awdurdod:

“Nid yw'n negodi ffurfiol mewn gwirionedd, dim ond rheoli'r sefyllfa.”

Cyfeiriodd rhai awdurdodau lleol at stopio a negodir mewn lleoliadau hysbys, neu hyblygrwydd ynghylch digwyddiadau teuluol fel dulliau gweithredu tebyg. Disgrifiwyd y trefniadau hyn fel rhai amodol y gellid eu hadolygu:

“Nid yw'n ddiamod. Os bydd pethau'n newid, byddwn ni'n ailasesu.”

Roedd ymarfer a negodir yn cael ei werthfawrogi am ei gymesuredd a'i hyblygrwydd ond roedd yn dal yn anffurfiol ac yn ddewisol ar y cyfan.

2.2.5 Safbwyntiau ar ddarpariaeth dramwy

Yn gyffredinol, roedd safbwyntiau awdurdodau lleol ar ddarpariaeth dramwy yn bwylllog ac yn benodol i'r cyd-destun. Roedd y rhan fwyaf yn cwestiynu ei angen yn eu hardal, yn enwedig lle'r oedd gwersylloedd yn rhai tymor byr neu anaml:

“Dydyn ni ddim wir yn gweld bod angen darpariaeth dramwy yma.”

Pan ystyriwyd y gallai darpariaeth dramwy fod yn berthnasol, roedd hyn yn aml yn gysylltiedig â phrif lwybrau trafnidiaeth neu ffactorau daearyddol penodol yn hytrach na'i ystyried yn ofyniad cenedlaethol unffurf.

Roedd y pryderon a godwyd yn cynnwys:

- argaeledd tir
- cyfrifoldebau rheoli
- costau refeniw parhaus
- risg y bydd safleoedd yn dod yn ddarpariaethau parhaol de facto

“Yr hyn sy'n tueddu i ddigwydd yw eu bod yn dod yn safleoedd parhaol.”

Awgrymodd sawl awdurdod lleol fod dulliau anffurfiol presennol yn cynnig mwy o hyblygrwydd na modelau safleoedd sefydlog.

Roedd ymatebion ysgrifenedig i'r holiadur yn atgyfnerthu'r themâu hyn yn fras. Adleisiwyd pryderon ynghylch tir, cost a sefydlogrwydd. Roedd rhai awdurdodau lleol hefyd yn cwestiynu a yw'r asesiadau llety Sipsiwn a Theithwyr presennol yn cofnodi patrymau symudedd tymor byr yn llawn.

2.2.6 Cyfyngiadau cynllunio a darpariaeth barhaol

Nodwyd yn eang bod darparu safleoedd parhaol yn ffactor strwythurol sy'n dylanwadu ar batrymau gwersylloedd. Roedd nifer o awdurdodau lleol yn cydnabod y gallai stopio ar ochr y ffordd adlewyrchu angen preswyl heb ei ddiwallu yn hytrach na symudedd nomadaidd yn unig:

“Ni ddylai rhai o'r teuluoedd rydyn ni'n eu gweld fod ar y ffordd o gwbl.”

Cyfeiriwyd yn gyson at rwystrau cynllunio, cyfyngiadau tir a sensitifrwydd gwleidyddol fel rhwystrau:

“Gallwch nodi'r angen ar bapur, ond mater arall yw darparu safle.”

Cyfeiriwyd yn aml at ddiffyg cysylltiad rhwng yr angen a aseswyd a'r ddarpariaeth y gellir ei chyflawni. Yn y cyd-destun hwn, roedd gwersylloedd weithiau'n cael eu hystyried yn symptomau o bwysau llety ehangach.

2.2.7 Data, cofnodi a dangos tystiolaeth o angen

Tynnodd awdurdodau lleol sylw at gyfyngiadau yn y data sydd ar gael. Disgrifiwyd bod cofnodi gwersylloedd tymor byr yn anghyson:

“Os mai dim ond am ddiwrnod neu ddau maen nhw yno, dydyn nhw ddim bob amser yn cael eu cofnodi'n iawn.”

Roedd yr amrywiadau rhwng timau wedi lleihau'r gallu i gymharu ymhellach:

“Mae'n bosib y bydd gwahanol dimau'n cofnodi pethau'n wahanol.”

Cafodd y Cyfrif Carafannau ei gydnabod fel set ddata genedlaethol bwysig ond cafodd ei ddisgrifio fel ciplun nad yw'n cynnwys symudiadau deinamig na theithio tymhorol. Yn yr un modd, disgrifiwyd asesiadau llety Sipsiwn a Theithwyr fel rhai â chyfyngiad amser ac nad oeddent bob amser yn adlewyrchu'r patrymau presennol:

“Nid yw'r asesiad llety Sipsiwn a Theithwyr bob amser yn adlewyrchu'r hyn sy'n digwydd ar lawr gwlad.”

O ganlyniad, dibynnwyd yn aml ar wybodaeth a phrofiad swyddogion i ddehongli patrymau. Roedd nifer o awdurdodau lleol yn cysylltu'r cyfyngiadau data hyn ag ansicrwydd ynghylch tystiolaeth o angen am ddarpariaeth dramwy.

2.2.8 Trosolwg o weithgarwch gwersylla a chyfrif carafannau

Ar draws y 12 awdurdod lleol a gymerodd ran, roedd gwersylloedd yn cael eu disgrifio'n gyffredinol fel rhai tymor byr a thymhorol. Roedd y gweithgarwch blynyddol a gofnodwyd yn amrywio o isel iawn (0 - 2) i gymedrol (3 - 10), gydag un awdurdod yn adrodd am lefelau uwch (>10). Roedd y rhan fwyaf o wersylloedd yn para dyddiau yn hytrach nag wythnosau.

Mae cofnodion Cyfrif Carafannau Ionawr 2025 yn cyd-fynd yn fras â'r disgrifiadau hyn. Cofnododd pedwar o'r deuddeg awdurdod lleol ddim gwersylloedd adeg y cyfrif. Cofnododd y rhan fwyaf rhwng un a phum safle. Cofnododd un awdurdod 16 safle, sy'n dangos dosbarthiad daearyddol anwastad.

Fodd bynnag, fel mesuriad o bwynt mewn amser, nid yw'r Cyfrif Carafannau yn cynnwys gwersylloedd sy'n digwydd rhwng dyddiadau cyfrif.

2.2.9 Trosi tystiolaeth o wersylla yn benderfyniadau cynllunio

Mae adolygiad o GTAA's diweddar yn dangos y gall patrymau tebyg o weithgarwch gwersylloedd arwain at gasgliadau gwahanol ynghylch darpariaeth dramwy.

Mewn rhai awdurdodau lleol, dehonglir gwersylloedd tymor byr rheolaidd fel tystiolaeth o symudedd parhaus sy'n cyfiawnhau darpariaeth dramwy strwythuredig. Mewn achosion eraill, ystyrir bod modd rheoli gweithgarwch tebyg o fewn y trefniadau presennol ac nad yw'n arwydd o angen am seilwaith.

Nid yw'r amrywiad hwn yn adlewyrchu anghysondeb yn y gweithgarwch a gofnodwyd. Yn hytrach, mae'n adlewyrchu gwahaniaethau yn y ffordd mae tystiolaeth am wersylla yn cael ei throsi'n benderfyniadau cynllunio.

3.2.10 Goblygiadau o ran adnoddau gweithredol

Darparodd nifer o awdurdodau lleol wybodaeth am gostau sy'n ymwneud â rheoli gwersylloedd. Lle'r oedd angen gorfodi, disgrifiwyd bod y costau yn sylweddol. Roedd dulliau wedi'u negodi sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ac a oedd yn blaenoriaethu deialog a chymesuredd yn gysylltiedig â gwariant uniongyrchol is ond roedd angen amser swyddogion a chydlynu o hyd.

Ni chofnodwyd data costau yn gyson ar draws awdurdodau lleol ac roedd y methodolegau'n amrywio. Er nad oes modd cymharu'r ffigurau'n uniongyrchol, mae'r dystiolaeth yn awgrymu y gall ymatebion (adweithiol) sy'n cael eu harwain gan orfodi olygu costau uniongyrchol uwch, tra gallai dulliau wedi'u negodi leihau gwariant ar unwaith, er bod y ddau ddull angen amser staff a chydlynu.

2.2.11 Cymharu dulliau awdurdodau lleol

Er bod arferion dewisol ymgysylltu yn gyntaf yn cyd-fynd yn fras, daeth dulliau gwahanol i'r amlwg.

Disgrifiodd rhai awdurdodau lleol reolaeth sy'n cael ei harwain gan berthynas sy'n seiliedig ar ymgysylltu rheolaidd. Roedd eraill, yn enwedig y rheini â lefelau gweithgarwch is, yn disgrifio dulliau adweithiol neu ysgafn. Disgrifiodd nifer llai ymatebion mwy trefniadol a oedd yn cydbwysu asesiadau lles a chydymffurfiaeth.

Roedd amrywiaeth yn cael ei fframio'n gyson fel rhywbeth a oedd yn adlewyrchu cyd-destun lleol yn hytrach na gwahaniaethau mewn ymrwymiad i ymarfer cymesur.

Ledled awdurdodau lleol cyfranogol, mae gweithgarwch gwersylloedd yn adlewyrchu symudedd parhaus wedi'i siapia gan ddaearyddiaeth, patrymau tymhorol a phwysau o ran llety. Mae'r systemau presennol yn effeithiol o ran cofnodi presenoldeb statig ond yn llai addas ar gyfer dangos tystiolaeth o symudiad. Mae casgliadau cynllunio ynghylch darpariaeth dramwy yn amrywio yn ôl sut mae tystiolaeth am wersylloedd yn cael ei dehongli. Gyda'i

gilydd, mae'r canfyddiadau'n awgrymu, er bod gweithgarwch gwersylloedd yn cael ei gydnabod yn eang, bod lle i gryfhau sut mae'r fframweithiau presennol yn ymateb i batrymau symudedd nomadaidd.

2.3 Canfyddiadau proffesiynol

2.3.1 Gweithwyr proffesiynol ym maes tai, cynllunio, polisi a diogelu

2.3.1.1 Fframio gwersylloedd fel methiant y system

Yn gyffredinol, roedd gweithwyr proffesiynol yn disgrifio gwersylloedd fel rhai sy'n deillio o fylchau mewn systemau tai a chynllunio, yn hytrach na materion lleol ynysig. Disgrifiwyd gwersylloedd fel canlyniad rhagweladwy i ddarpariaeth barhaol annigonol, rhwystrau cynllunio ac absenoldeb mannau stopio cyfreithlon a diogel.

Pwysleisiodd y rhai a gyfwelwyd effeithiau ansefydlogrwydd yn y tymor hwy, yn enwedig ar deuluoedd a phlant.

Roedd safbwyntiau proffesiynol fel arfer yn cael eu siapio gan gyfrifoldebau polisi, diogelu a lefel system yn hytrach na chyfranogiad uniongyrchol mewn rheoli gwersylloedd o ddydd i ddydd. Roedd yn ymddangos bod hyn yn cyfrannu at bwyslais cryfach ar gysondeb, mesurau diogelu ffurfiol ac eglurder gweithdrefnol. Mynegodd nifer o weithwyr proffesiynol bryder y gallai dibynnu ar ddulliau anffurfiol neu ddewisol, er eu bod yn aml yn llawn bwriadau da, adael teuluoedd heb hawliau clir na llwybrau ystyrlon i herio penderfyniadau.

2.3.1.2 Cymesuredd, hawliau a lleihau niwed

Daeth cymesuredd, hawliau a lleihau niwed i'r amlwg fel themâu allweddol ar draws cyfweiliadau. Mynegodd gweithwyr proffesiynol bryderon am niwed posibl sy'n deillio o'r ymatebion presennol i wersylloedd, yn enwedig lle mae cysylltiad agos rhwng gwiriadau lles, prosesau gorfodi a chyfranogiad aml-asiantaeth.

Un pryder a godwyd dro ar ôl tro oedd y gellir ystyried ymgysylltu ag awdurdodau lleol fel y cam cyntaf tuag at droi allan, gan danseilio ymddiriedaeth ac annog pobl i beidio ag

ymgysylltu'n agored â gwasanaethau. Pwysleisiwyd hyn yn benodol gan y rhai sy'n gweithio mewn rolau diogelu, gwaith cymdeithasol a chydaddoldeb.

Disgrifiwyd dadleoli dro ar ôl tro fel rhywbeth sy'n cyfrannu at straen ac ansefydlogrwydd, yn enwedig i blant. Pwysleisiodd y rhai a gyfwelwyd bwysigrwydd gwahanu clir rhwng dulliau ymgysylltu yn gyntaf, sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn a gweithgarwch gorfodi, i leihau niwed a chefnogi ymgysylltu parhaus.

2.3.1.3 Eiriolaeth dros fwy o ffurfioldeb ac eglurder

Roedd nifer o weithwyr proffesiynol yn eiriol dros fframweithiau mwy ffurfiol ar gyfer trefniadau stopio. Roedd hyn yn cynnwys galwadau am bamedrau cenedlaethol cliriach, modelau stopio ffurfiol wedi'u negodi ac, mewn rhai achosion, dyletswydd wedi'i diffinio i hwyluso ffyrdd nomadaidd o fyw.

Roedd y safbwyntiau hyn yn seiliedig ar bryderon ynghylch anghysondeb rhwng awdurdodau lleol a'r risgiau sy'n gysylltiedig â dibynnu ar ddisgresiwn. Heb fframweithiau cliriach, dadleuodd gweithwyr proffesiynol y gallai teuluoedd fod yn brin o eglurder ynghylch prosesau neu fesurau diogelu.

Nid oedd pawb yn cefnogi stopio a negodir statudol. Cafodd ei fynegi gryfaf gan nifer fach o'r rhai a gyfwelwyd ac roedd wedi'i wreiddio'n bennaf mewn safbwyntiau sy'n seiliedig ar hawliau a diogelu. Mynegodd cyfranogwyr eraill safbwyntiau mwy pwyllog, gan ganolbwyntio yn hytrach ar ddiwygio'r system yn ehangach a chanllawiau cliriach yn hytrach na dyletswyddau statudol newydd.

2.3.1.4 Tensiwn rhwng delfrydau polisi a chyflwyno ymarferol

Er bod gweithwyr proffesiynol yn pwysleisio egwyddorion sy'n seiliedig ar hawliau ac sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn, roeddent hefyd yn cydnabod rhwystrau ymarferol rhag gweithredu. Roedd hyn yn cynnwys argaeledd tir, cyfyngiadau cynllunio, gwrthwynebiad gwleidyddol a chostau rheoli parhaus.

Yn gyffredinol, nid oedd y rhai a gyfwelwyd yn disgrifio'r rhwystrau hyn fel rhesymau dros osgoi newid. Yn hytrach, roeddent yn aml yn cael eu fframio fel rhai a oedd yn tynnu sylw at yr angen am arweinyddiaeth genedlaethol gliriach a fframweithiau mwy cyson.

Pwysleisiodd gweithwyr proffesiynol fod awdurdodau lleol yn gweithredu o fewn systemau cyfyngedig, wedi'u siapio gan ffactorau strwythurol, gwleidyddol a chyfreithiol.

2.3.1.5 Darpariaeth parhaol fel sylfaen strwythurol

Daeth darparu safleoedd parhaol i'r amlwg fel prif bryder strwythurol. Tynnodd gweithwyr proffesiynol ym maes tai a chynllunio sylw at anawsterau o ran sicrhau caniatâd cynllunio, gwrthwynebiad lleol a'r bwlch rhwng angen a aseswyd a darpariaeth y gellir ei chyflawni.

Trafodwyd darpariaeth dramwy a stopio a negodir fel arfer mewn perthynas â'r hyn sy'n digwydd pan nad oes llety parhaol ar gael, yn hytrach nag fel atebion annibynnol. Cyfeiriwyd at ddarpariaeth dramwy yn aml mewn termau polisi, gyda phrofiad gweithredol uniongyrchol cyfyngedig ymysg y rhai a gyfwelwyd.

2.3.1.6 Data, tystiolaeth a gwelededd

Ategodd gweithwyr proffesiynol bryderon ynghylch systemau data anghyson ac anghyflawn. Disgrifiwyd bod tan-gofnodi stopio tymor byr, dibynnu ar setiau data dwywaith y flwyddyn a goruchwyliaeth genedlaethol gyfyngedig yn cyfyngu ar gynllunio effeithiol.

Nododd nifer o'r rhai a gyfwelwyd y gallai data gwan arwain at lunio ymatebion polisi yn fwy gan bwysau gweladwy nag angen strwythurol sylfaenol.

2.3.1.7 Pŵer a fframio sefydliadol

Amlygodd adroddiadau proffesiynol densiwn rhwng fframio sefydliadol a phrofiad cymunedol. Roedd dulliau dewisol, fesul achos yn aml yn cael eu disgrifio fel rhai hyblyg a chymesur. Fodd bynnag, roedd gweithwyr proffesiynol yn cydnabod y gallai cymunedau brofi dulliau o'r fath fel rhai anrhagweladwy neu anghyfartal.

Gallai dibynnu ar ddisgresiwn, hyd yn oed pan fwriedir iddo leihau niwed, greu anghydbwysedd pŵer. Heb brosesau clir, efallai na fydd gan deuluoedd eglurder ynghylch disgwyliadau neu lwybrau i herio penderfyniadau. Awgrymodd nifer o gyfranogwyr y gallai mesurau diogelu cliriach gryfhau ymddiriedaeth ar yr un pryd â chadw'r hyblygrwydd angenrheidiol.

2.3.2 Gweithwyr iechedd ac addysg proffesiynol

2.3.2.1 Symudedd cudd a phatrymau teithio sy'n newid

Dywedodd gweithwyr proffesiynol ym maes iechedd ac addysg fod patrymau teithio yn dod yn fwyfwy llai amlwg. Adroddwyd ar symudiad ar draws safleoedd preifat, parciau carafannau a thir teulu estynedig yn hytrach na thrwy wersylloedd ar ochr y ffordd.

O ganlyniad, gall y galw ymddangos yn is nag ydyw mewn systemau sy'n dibynnu ar welededd a chyfeiriadau sefydlog. Disgrifiwyd teuluoedd fel rhai a oedd yn symud yn aml heb ddod i sylw gwasanaethau, gan gymhlethu monitro a dilyniant.

Nodwyd teithio tymhorol, yn enwedig yn ystod misoedd y gwanwyn a'r haf ac mewn cysylltiad â gwaith, digwyddiadau crefyddol a llwybrau pellach. Disgrifiwyd y patrymau hyn fel rhai sefydledig ond wedi'u cofnodi'n wael yn y systemau cofnodi presennol.

2.3.2.2 Rhwystrau i gael mynediad at addysg

Nododd gweithwyr proffesiynol rwystrau rhag cael mynediad at addysg gan gynnwys allgáu digidol, llythrennedd isel a dibyniaeth ar systemau derbyn ar-lein canolog. Disgrifiwyd oedi wrth brosesu ceisiadau fel rhywbeth a oedd yn golygu y gallai teuluoedd symud ymlaen cyn i leoliadau gael eu sicrhau.

Dywedwyd bod rhai teuluoedd yn osgoi cofrestru plant yn ystod cyfnodau teithio byr er mwyn osgoi tarfu arnynt dro ar ôl tro. Cyfeiriodd nifer o gyfranogwyr at addysg ddewisol yn y cartref, ochr yn ochr â phryderon ynghylch monitro a'r risg y bydd plant yn colli addysg yn ystod cyfnodau o symud. Ateb amgen oedd creu statws 'disgybl gwadd' ar gyfer cofrestriadau tymor byr.

2.3.2.3 Anghenion iechedd a rhwystrau mynediad

Disgrifiodd gweithwyr iechedd proffesiynol ystod eang o anghenion, gan gynnwys brechiadau, rheoli clefydau cronig, cymorth iechedd meddwl, gwasanaethau iechedd menywod a gofal deintyddol. Roedd y rhain yn gysylltiedig â phenderfyniadau ehangach fel tlodi, straen, stigma ac allgáu digidol.

Roedd rhwystrau mynediad yn cynnwys gofynion cofrestru meddygon teulu fel yr angen am ddogfennau adnabod, cyfnodau estynedig o oedi wrth gysylltu â gwasanaethau, argaeledd cyfyngedig apwyntiadau rheolaidd a rhannu cofnodion cyfyngedig rhwng byrddau iechyd. Dywedwyd bod yr angen i drefnu apwyntiadau wythnosau ymlaen llaw yn anghydnaws â ffyrdd nomadaidd o fyw. Dywedwyd bod teuluoedd yn dibynnu ar y gwasanaethau brys am ofal tymor byr wrth deithio.

Nododd nifer o gyfranogwyr fod diffyg rhannu cofnodion rhwng byrddau iechyd yn rhwystr i barhad gofal iechyd. Cynigiwyd model “pasbort iechyd” i wella'r broses o drosglwyddo gwybodaeth a lleihau nifer yr asesiadau sy'n cael eu hailadrodd ar draws ffiniau byrddau iechyd.

2.3.2.4 Effaith diffyg mannau stopio diogel

Roedd gweithwyr iechyd ac addysg proffesiynol yn croesawu'r syniad o fannau stopio diogel, gan fod peidio â'u cael yn cael ei ystyried yn rhywbeth sy'n cyfrannu at bwysau emosiynol, corfforol a chymdeithasol negyddol. Roedd ansefydlogrwydd yn gysylltiedig â straen, gorbryder a risg uwch, yn enwedig i fenywod beichiog, plant ifanc a'r rheini sydd â chyflyrau iechyd presennol.

Disgrifiodd gweithwyr addysg proffesiynol effeithiau gan gynnwys profiadau o hiliaeth, drwgdybiaeth sefydliadol ac ymddieithrio sy'n gysylltiedig â dadleoli mynych a phrofiadau o elyniaeth.

2.3.2.5 Stopio a negodir a threfniadau anffurfiol

Disgrifiwyd enghreifftiau o drefniadau anffurfiol neu drefniadau a negodir, gan gynnwys darparu cyfleusterau sylfaenol dros dro. Er eu bod yn cael eu hystyried yn gadarnhaol ar y cyfan, roedd y rhain yn cael eu disgrifio fel rhai anghyson a dibynnol ar gysylltiadau lleol yn hytrach na systemau sydd wedi'u gwreiddio.

2.3.2.6 Gwaith aml-asiantaeth

Disgrifiwyd cydweithio aml-asiantaeth fel rhywbeth a oedd yn amrywio. Roedd ymgysylltu effeithiol yn fwy tebygol lle'r oedd cysylltiadau sefydledig yn bodoli rhwng awdurdodau lleol, gwasanaethau iechyd, timau addysg a sefydliadau trydydd sector.

Fodd bynnag, nid oedd cyfranogiad mewn iechyd mewn ymatebion gwerylloedd yn cael ei ddisgrifio fel mater o drefn a disgrifiwyd bod ymwybyddiaeth o ganllawiau cynllunio a gwerylla ehangach yn rhywbeth cyfyngedig mewn rhai achosion.

2.3.2.7 Y galw am ddarpariaeth dramwy a modelau priodol

Heriodd gweithwyr iechyd ac addysg proffesiynol ragdybiaethau o alw isel am ddarpariaeth dramwy, gan awgrymu y gallai defnydd cyfyngedig adlewyrchu argaeledd, stigma neu ofn yn hytrach na diffyg angen.

Pwysleisiodd y cyfranogwyr yr angen am amrywiaeth o wahanol ddarpariaeth stopio, hyblygrwydd o ran lleoliadau, a dyluniad wedi'i lywio gan anghenion y gymuned. Ar yr un pryd, tynnodd gweithwyr proffesiynol sylw at bwysigrwydd parchu ymreolaeth ac osgoi systemau rhy ymwithiol.

2.3.2.8 Data, cofnodion a pharhad gofal

Codwyd pryderon ynghylch systemau rhannu cofnodion a data aneffeithiol. Dywedwyd bod codau ethnigrwydd gwael, dyblygu asesiadau a cholli gwybodaeth pan fydd teuluoedd yn symud rhwng ardaloedd yn tanseilio parhad gofal.

2.4 Dilysu'r canfyddiadau gan y gymuned

Er mwyn sicrhau bod y canfyddiadau'n adlewyrchu profiad bywyd yn gywir, cynhaliwyd grŵp ffocws dilysu cymunedol gydag 11 o fenywod Sipsiwn a Theithwyr rhwng 16 a 55 oed o Gaerdydd, Gwent a Chaerffili. Roedd pawb yn gallu cymryd rhan, ond dim ond menywod a ymatebodd. Cyflwynwyd crynodeb o'r canfyddiadau sy'n dod i'r amlwg i'r cyfranogwyr a chawsant eu gwahodd i roi sylwadau ynghylch a oedd y rhain yn adlewyrchu eu profiadau ac a oedd unrhyw beth pwysig ar goll.

Roedd aelodau'r gymuned yn cytuno'n gyffredinol â'r canfyddiadau cyffredinol. Cadarnhaodd y cyfranogwyr fod stopio ar ochr y ffordd yn aml yn gysylltiedig ag argaeledd lleiniau parhaol cyfyngedig, gorlenwi ar safleoedd presennol a diffyg dewisiadau diogel a chyfreithlon eraill. Ar yr un pryd, pwysleisiodd cyfranogwyr fod teithio yn dal yn arfer diwylliannol pwysig i lawer o deuluoedd Sipsiwn a Theithwyr ac na ddylid ei ddeall drwy lens digartrefedd yn unig.

Pwysleisiodd y cyfranogwyr hefyd bwysigrwydd parhaus darpariaeth stopio tymor byr, gan gynnwys safleoedd tramwy, yn enwedig i deuluoedd sy'n teithio ar gyfer gwaith, cysylltiadau teuluol neu ddigwyddiadau diwylliannol.

Cydnabuwyd nad oes un math o ddarpariaeth sy'n diwallu'r holl anghenion a bod angen cyfuniad o ddulliau gweithredu. Mae hyn yn cynnwys safleoedd preswyl parhaol i fynd i'r afael â digartrefedd a gorlenwi, ochr yn ochr â safleoedd tramwy a threfniadau stopio a negodir.

Atgyfnerthodd y cyfranogwyr bryderon ynghylch diogelwch wrth stopio ar ochr y ffordd, gan gynnwys profiadau o elyniaeth, aflonyddu ac ofn, yn enwedig pan oedd plant yn bresennol. Cadarnhawyd hefyd brofiadau awdurdodau lleol o driniaeth anghyson, gyda chyfranogwyr yn disgrifio amrywiadau mewn dulliau gweithredu rhwng gwahanol ardaloedd ac yn tynnu sylw at y straen sy'n gysylltiedig â chyfarwyddiadau symud ymlaen mynych.

Cafodd rhwystrau i iechyd ac addysg eu hadlewyrchu hefyd yn y drafodaeth grŵp. Disgrifiodd cyfranogwyr anhawster cofrestru gyda meddygon teulu heb gyfeiriad sefydlog a heriau cofrestru plant yn yr ysgol am gyfnodau byr, gan atgyfnerthu'r canfyddiad bod darpariaeth stopio gyfyngedig yn cael effeithiau cymdeithasol a lles ehangach.

Rhoddodd dau aelod arall o'r gymuned nad oeddent yn gallu bod yn bresennol yn y grŵp ffocws adborth drwy gyfweliadau dilynol. Roedd eu safbwyntiau'n gyson â'r rhai a fynegwyd yn y drafodaeth grŵp ac nid oeddent yn mynegi unrhyw safbwyntiau a oedd yn sylweddol anghyson â'r canfyddiadau a oedd yn dod i'r amlwg.

Cynhaliwyd grŵp ffocws dilysu cymunedol ychwanegol yng ngogledd Cymru, gyda 4 menyw o gefndir Teithwyr Gwyddelig rhwng 25 a 70 oed. Roeddent yn pwysleisio pwysigrwydd cydnabod teithio fel arfer diwylliannol ac ochr yn ochr â thystiolaeth o ddigartrefedd a dewis cyfyngedig. Roedd y cyfranogwyr a gymerodd ran yn y drafodaeth hon yn cynnwys unigolion

sy'n parhau i deithio'n amlach, a rhoddodd y drafodaeth bwyslais penodol ar bwysigrwydd darpariaeth dramwy a stopio tymor byr sy'n cefnogi teithio.

Yn gyffredinol, roedd y broses ddilysu'n dangos bod y canfyddiadau'n adlewyrchu profiad y gymuned yn fras ar draws gwahanol ranbarthau yng Nghymru, gan dynnu sylw at bwysigrwydd sicrhau bod darpariaeth dramwy a nomadiaeth ddiwylliannol yn dal yn weladwy yn y drafodaeth ehangach ar lety.

3. Dadansoddiad trawsbynciol

Mae'r adran hon yn cyfiosod canfyddiadau ar draws safbwyntiau cymunedol, awdurdodau lleol a phroffesiynol i archwilio meysydd o gysondeb, gwahaniaethau a thensiwn strwythurol. Er bod pob grŵp yn delio â heriau ymarferol tebyg, maent yn aml yn dehongli'r heriau hynny'n wahanol ac yn blaenoriaethu gwahanol ymatebion, gan arwain at safbwyntiau gwahanol ar ymgysylltiad awdurdodau lleol, gorfodaeth a rôl hawliau diwylliannol.

Mae deall y gwahaniaethau hyn rhwng safbwyntiau yn hanfodol wrth ystyried sut mae darpariaeth dramwy yn cael ei dehongli, ei darparu a'i gwreiddio mewn systemau llety ehangach.

3.1 Aliniad, tyndra a mannau cychwyn safbwyntiau

Ar draws safbwyntiau, cafodd gwersylloedd eu fframio'n wahanol yn dibynnu ar sut mae pob grŵp yn ymgysylltu â nhw'n ymarferol.

Disgrifiwyd stopio gan gyfranogwyr cymunedol yn nhermau hawliau diwylliannol, diogelwch, digartrefedd, mynediad at wasanaethau a'r angen i amddiffyn plant. I lawer, roedd gwersylloedd yn adlewyrchu dewisiadau amgen cyfreithlon cyfyngedig yn hytrach na dewis gwirioneddol.

Disgrifiodd awdurdodau lleol wersylloedd fel sefyllfaoedd y maent yn ymateb iddynt yn gymesur wrth iddynt godi, tra'n ceisio cydbwysu ystyriaethau budd pennaf, effaith ar dir a chyd-destun lleol.

Roedd gweithwyr proffesiynol yn fwy tebygol o ystyried gwersylloedd yng nghyd-destun pwysau llety a chynllunio ehangach ochr yn ochr â diffyg opsiynau stopio cyfreithlon.

Mae'r safbwyntiau hyn yn adlewyrchu gwahanol brofiadau o sut mae'r un system yn gweithredu'n ymarferol. Nid ydynt yn cynrychioli esboniadau sy'n cystadlu â'i gilydd, ond gwahanol ddehongliadau sy'n cael eu llywio gan ymgysylltiad pob grŵp â phwysau teithio a llety.

3.2 Ymgysylltu, cymesuredd a phrofiad bywyd

Roedd awdurdodau lleol yn gyson yn disgrifio dulliau ymgysylltu yn gyntaf, fesul achos, fel rhywbeth sy'n ganolog i'w hymarfer. Cafodd ymgysylltu cynnar a gwneud penderfyniadau cymesur eu fframio fel dulliau oedd wedi'u bwriadu i leihau uwchgyfeirio.

Fodd bynnag, tynnodd cyfranogwyr proffesiynol sylw at y ffaith, lle mae cysylltiad agos rhwng prosesau ymgysylltu a gweithgarwch gorfodi, y gall teuluoedd brofi ansicrwydd neu ddiffyg ymddiriedaeth, yn enwedig yn absenoldeb dewisiadau amgen sydd wedi'u strwythuro'n glir. Roedd adroddiadau cymunedol yn atgyfnerthu'r gwahaniaeth hwn rhwng bwriad a phrofiad bywyd, gyda rhai cyfranogwyr yn disgrifio gorbryder sy'n gysylltiedig â chyfarwyddiadau symud ymlaen dro ar ôl tro.

Yn gyffredinol, er bod egwyddorion cymesuredd ac ymgysylltu cynnar wedi'u gwreiddio mewn ymarfer, mae'r canfyddiadau'n awgrymu bod cysondeb ac eglurder prosesau yn dylanwadu ar sut mae'r dulliau hynny'n cael eu profi ar lawr gwlad.

3.3 Hyblygrwydd a sicrwydd

Disgrifiwyd hyblygrwydd a disgrisiwn yn eang gan awdurdodau lleol fel pethau angenrheidiol i ymateb i wersylloedd amrywiol a thymor byr. Roedd cytundebau anffurfiol yn aml yn cael eu cyflwyno fel rhai pragmatig ac effeithiol wrth ddatrys sefyllfaoedd heb eu huwchgyfeirio.

Er eu bod yn cydnabod gwerth hyblygrwydd, mynegodd gweithwyr proffesiynol bryderon ynghylch diffyg fframweithiau neu fesurau diogelu cyson mewn rhai cyd-destunau. O'r safbwynt hwn, gall trefniadau anffurfiol roi sicrwydd cyfyngedig i deuluoedd lle nad yw disgwyliadau wedi'u diffinio'n glir.

Roedd tystiolaeth y gymuned yn adlewyrchu'r tensiwn hwn. Er bod rhai cyfranogwyr yn gwerthfawrogi cytundebau tymor byr anffurfiol, roedd eraill yn disgrifio ansicrwydd parhaus ynghylch hyd, hawliau a'r camau nesaf.

Mae hyn yn tynnu sylw at densiwn polisi canolog: mae hyblygrwydd yn cefnogi rheolaeth gymesur, ac mae eglurder strwythuredig yn cefnogi hyder ac ymddiriedaeth.

3.4 Gyrwyr strwythurol gweithgarwch gwersylloedd

Ar draws tystiolaeth gymunedol, awdurdod lleol a phroffesiynol, nid oes modd priodoli gweithgarwch gwersylloedd i un achos. Er bod symudedd crwydrol yn parhau i fod yn arfer diwylliannol ac economaidd pwysig i lawer o deuluoedd Sipsiwn a Theithwyr, mae tystiolaeth o gyfweiliadau'n dangos yn gyson bod stopio ar ochr y ffordd hefyd yn cael ei siapio gan ddarpariaeth annigonol yn y system llety.

Daeth capasiti safleoedd parhaol i'r amlwg fel ffactor sylfaenol mynych. Disgrifiodd cyfranogwyr cymunedol orlenwi, argaeledd cyfyngedig lleiniau ac amseroedd aros hir. Yn yr un modd, roedd awdurdodau lleol yn cydnabod bod y ddarpariaeth bresennol mewn sawl ardal yn gweithredu ar gapasiti neu'n agos at gapasiti. Lle nad yw aelwydydd yn gallu cael mynediad at leiniau preswyl, gall stopio ar ochr y ffordd adlewyrchu rheidrwydd cymaint â dewis.

Mae rhwystrau cynllunio hefyd yn rhan o'r cyd-destun hwn. Mae tystiolaeth yn awgrymu bod teuluoedd sy'n ceisio datblygu eu tir eu hunain yn aml yn wynebu oedi neu wrthodiad, gan gyfyngu ar ddewisiadau cyfreithlon eraill. O ganlyniad, i rai, dylanwadir ar batrymau symudedd gan draddodiad neu waith tymhorol ac i eraill gan fynediad cyfyngedig i lety parhaol awdurdodedig.

Pwysleisiodd rhai cyfranogwyr cymunedol yr angen am fwy o atebolrwydd a chysondeb, gan fynegi pryder y gallai awdurdodau lleol osgoi creu opsiynau stopio tymor byr cyfreithlon heb ddisgwyliadau cenedlaethol cliriach. Galwodd gweithwyr proffesiynol hefyd am ganllawiau cenedlaethol cliriach gan gadw hyblygrwydd o ran sut mae darpariaeth yn cael ei chynllunio a'i darparu'n lleol.

Mae'r dystiolaeth yn awgrymu bod cysylltiad agos rhwng gweithgarwch gwersylloedd ac amodau tai a chynllunio ehangach. Lle mae llety parhaol sy'n ddiwylliannol briodol yn brin neu nad yw'n diwallu angen a nodwyd, gall stopio ar ochr y ffordd, mewn rhai achosion, adlewyrchu cyfyngiad yn hytrach na dewis.

Ar yr un pryd, mae teithio yn parhau i fod yn nodwedd barhaus o'r ffordd nomadaidd o fyw ac yn elfen graidd o hunaniaeth ddiwylliannol llawer o aelodau'r gymuned, wedi'i siapio gan argaeledd lleoedd addas i stopio.

Gall digartrefedd sy'n deillio o ddarpariaeth addas gyfyngedig a theithio fel mynegiant o hunaniaeth ddiwylliannol weithredu ochr yn ochr, ond nid ydynt yn esboniadau rhyng-gyfnewidiol.

3.5 Amrywiad daearyddol a dosbarthiad anwastad

Mae gweithgarwch gwersylloedd ar draws awdurdodau lleol cyfranogol yn anwastad o ran maint a dosbarthiad. Tra bod nifer o awdurdodau lleol wedi nodi lefelau isel iawn o weithgarwch, roedd eraill wedi cofnodi lefelau cymedrol neu uwch, a oedd yn aml yn gysylltiedig â theithio tymhorol neu lwybrau sefydledig. Mae ffigurau Cyfrif Carafannau Ionawr 2025 yn dangos amrywiad daearyddol tebyg.

Mae gan y dosbarthiad anwastad hwn oblygiadau o ran sut mae darpariaeth dramwy a stopio yn cael ei chysyniadoli. Nid yw gweithgarwch yn unffurf ledled Cymru, ac mae pwysau'n cael eu profi'n wahanol ar draws cyd-destunau lleol. Mewn rhai ardaloedd, gall stopio fod yn achlysurol ac yn fyr; mewn ardaloedd eraill, mae llwybrau mynych yn awgrymu patrymau teithio mwy rheolaidd.

Mae hyn yn awgrymu y dylai penderfyniadau ynghylch darpariaeth dramwy ystyried amrywiad daearyddol a symudedd tymhorol. Bydd cynnwys y gymuned yn y broses hon yn bwysig o ran nodi lle fyddai'r ddarpariaeth yn fwyaf priodol.

3.6 Dehongli tystiolaeth o wersylla mewn asesiadau llety Sipsiwn a Theithwyr

Mae adolygiad o GTAAAs diweddar, ynghyd â thystiolaeth o gyfweiliadau, yn dangos y gall patrymau tebyg o weithgarwch gwersylloedd arwain at gasgliadau cynllunio gwahanol ynghylch darpariaeth dramwy.

Mewn rhai awdurdodau lleol, dehonglir gwersylloedd tymor byr rheolaidd fel tystiolaeth o symudedd parhaus a all fod angen darpariaeth dramwy strwythuredig. Mewn achosion eraill, ystyrir bod modd rheoli gweithgarwch tebyg o fewn y trefniadau presennol, ac felly nad yw'n arwydd o angen am seilwaith ychwanegol.

Nid yw'r amrywiad hwn o reidrwydd yn adlewyrchu anghysondeb mewn cofnodi. Yn hytrach, mae'n amlygu gwahaniaethau yn y ffordd mae tystiolaeth am wersylla yn cael ei throsi'n

benderfyniadau cynllunio. Mae'r gwahaniaeth yn aml yn dibynnu ar a yw stopio tymor byr yn cael ei ystyried yn achlysurol ac yn ddatrysiad ynddo ei hun, neu fel rhan o batrwm teithio parhaus a allai ofyn am ymatebion llety mwy strwythuredig.

Gallai canllawiau cliriach ar gyfer trosi gweithgarwch gwersylloedd yn gasgliadau cynllunio gefnogi mwy o gysondeb, gan barhau i ganiatáu i awdurdodau lleol ystyried cyd-destun lleol.

3.7 Rôl a therfynau darpariaeth dramwy

Mae tystiolaeth ar draws cyfranogwyr cymunedol, awdurdodau lleol a gweithwyr proffesiynol yn dangos cydnabyddiaeth eang bod stopio tymor byr strwythuredig yn rhan o fframwaith llety cytbwys. Deellir bod safleoedd tramwy yn cefnogi symudedd cyfreithlon i deuluoedd sy'n teithio i'r gwaith, cysylltiad teuluol neu resymau diwylliannol.

Fodd bynnag, nid yw darpariaeth dramwy wedi'i chynllunio i fynd i'r afael â digartrefedd na gwneud iawn am gapasiti preswyl parhaol annigonol. Mewn ardaloedd lle mae prinder darpariaeth barhaol, gall seilwaith tramwy deimlo pwysau i amsugno'r angen am dai yn y tymor hwy.

Adroddwyd bod y defnydd gweithredol o leiniau tramwy dynodedig yn amrywio. Mewn o leiaf un awdurdod, roedd lleiniau â label tramwy yn cael eu defnyddio'n anaml ac yn bennaf ar gyfer aelodau o deuluoedd preswylwyr presennol a oedd yn ymweld. Mae'r gwahaniaeth hwn rhwng dynodi ffurfiol a defnydd ymarferol yn tynnu sylw at bwysigrwydd eglurder pwrpas.

Daeth fforddiadwyedd a mynediad i'r amlwg fel ystyriaethau ychwanegol. Nododd cyfranogwyr cymunedol bod lefelau blaendal a strwythurau ffioedd yn dylanwadu ar benderfyniadau ynghylch a ddylid defnyddio safleoedd tramwy. Mae tystiolaeth yn awgrymu bod codi tâl cymesur a threfniadau rheoli hygrych yn ganolog i ddefnydd effeithiol.

Felly, gall safleoedd tramwy fod yn rhan o system llety haenog. Mae eu heffeithiolrwydd yn dibynnu ar eglurder swyddogaeth, maint priodol, cysondeb gweithredol ac aliniad â chapasiti llety ehangach.

3.8 Stopio a negodir a threfniadau tymor byr

Disgrifiodd llawer o'r awdurdodau lleol cyfranogol dulliau sy'n cyd-fynd yn agos ag egwyddorion stopio a negodir, hyd yn oed pan nad ydynt wedi'u labelu'n ffurfiol felly. Roedd ymgysylltu cynnar a chytundebau tymor byr yn cael eu defnyddio'n aml lle'r oedd safleoedd yn cael eu hystyried yn ddiogel ac yn hawdd eu rheoli.

Disgrifiwyd y trefniadau hyn yn aml fel rhai cymesur ac, mewn rhai achosion, yn effeithlon o ran adnoddau o'u cymharu â gorfodaeth ffurfiol. Yn yr un modd, roedd cyfranogwyr gymunedol yn cefnogi trefniadau tymor byr strwythuredig sy'n darparu amserlenni diffiniedig a mynediad at wasanaethau sylfaenol.

Fodd bynnag, mae dulliau negodi neu ddewisol yn dibynnu ar eglurder y meini prawf, cysondeb y defnydd a'r adnoddau priodol. Heb fframwaith diffiniedig, gall ymarfer amrywio rhwng ardaloedd.

Felly, gall trefniadau aros tymor byr wedi'u rheoli fod yn rhan o ymateb cydlynol i deithio, yn enwedig pan fyddant yn cael eu hategu gan ganllawiau clir a chysondeb gweithredol.

3.9 Cysondeb sefydliadol ac ymarfer proffesiynol

Roedd tystiolaeth gymunedol yn tynnu sylw at amrywiaeth mewn profiadau o ymgysylltu ag awdurdodau lleol. Er bod rhai cyfranogwyr wedi disgrifio dulliau cefnogol ac adeiladol, soniodd eraill am anghysondeb ac ansicrwydd.

Yn yr un modd, disgrifiodd awdurdodau lleol wahanol bwysau gweithredol a chyd-destunau lleol sy'n dylanwadu ar ymarfer. Roedd yr ymatebion yn amrywio o drafodaethau anffurfiol i brosesau gorfodi mwy strwythuredig, wedi'u siapia gan asesiad risg, effaith ar y tir a'r adnoddau sydd ar gael.

Ar hyn o bryd, mae ymateb i wersylloedd yn dibynnu'n sylweddol ar ddisgresiwn lleol. Er bod hyblygrwydd yn galluogi ymatebion cymesur, gall amrywiad gyfrannu at wahanol brofiadau ledled Cymru. Gallai mwy o eglurder o ran canllawiau gweithredol ac arferion cyson sy'n seiliedig ar ddiwylliant gefnogi mwy o unffurfiaeth ar yr un pryd â chadw'r crebwyll proffesiynol angenrheidiol.

Nid yw'r dystiolaeth yn dangos un model sy'n cael ei ffafrio. Yn hytrach, mae'n awgrymu bod tryloywder, eglurder proses a chyfathrebu cyson yn ganolog i feithrin ymddiriedaeth.

3.10 Systemau cofnodi a throsi dystiolaeth

Mae'r systemau cofnodi presennol yn cofnodi agweddau ar weithgarwch gwersylloedd ond nid ydynt wedi'u cynllunio i gofnodi patrymau symudedd yn llawn.

Mae'r Cyfrif Carafannau chwemisol yn rhoi cipolwg cenedlaethol cyson, gan gefnogi'r gwaith o gymharu a monitro darpariaeth awdurdodedig. Fodd bynnag, fel mesuriad o bwynt mewn amser, nid yw'n adlewyrchu amllder, hyd na mynychder stopio tymor byr rhwng dyddiadau cyfrif.

Mae dystiolaeth o gyfweiliadau'n dangos bod llawer o wersylloedd yn para am gyfnod byr ac yn cael eu datrys drwy ymgysylltu'n gynnar. O ganlyniad, efallai na fydd rhai gweithgareddau tymor byr yn cael eu cynrychioli'n ddigonol.

Casglwyd data costau sy'n gysylltiedig â rheoli gwersylloedd gan ddefnyddio gwahanol ddulliau ac felly nid oedd modd eu cymharu'n uniongyrchol. Er nad yw'r ymatebion yn niwtral o ran adnoddau, nid yw'r systemau presennol yn caniatáu ar gyfer cymharu costau'n systematig ledled Cymru.

Yn gyffredinol, mae'r systemau cofnodi presennol yn effeithiol o ran cofnodi presenoldeb ar adeg benodol ond maent yn llai addas ar gyfer cofnodi patrymau symud. Mae gan hyn oblygiadau o ran sut mae teithio'n cael ei ddehongli mewn prosesau cynllunio a pholisi, yn enwedig lle defnyddir dystiolaeth o wersylla i lywio asesiadau llety a phenderfyniadau ynghylch darpariaeth.

3.11 Tuag at fframwaith strwythuredig a haenog

Ar draws safbwyntiau, cydnabyddir nad oes un model unigol yn darparu ateb cyflawn. Mae dystiolaeth o'r astudiaethau achos yn tynnu sylw at nifer o nodweddion sy'n cefnogi trefniadau stopio mwy effeithiol yn ymarferol. Mae'r rhain yn cynnwys mynediad at gyfleusterau sylfaenol fel dŵr, glanweithdra a darpariaeth gwastraff, trefniadau rheoli clir a chymesur a staff neu swyddogion sy'n ddiwylliannol gymwys. Er bod rhai enghreifftiau o astudiaethau achos yn

fwy seiliedig ar safle neu'n fwy parhaol eu natur, roedd y nodweddion hyn hefyd yn cael eu hadlewyrchu'n ehangach mewn dulliau a oedd yn pwysleisio hyblygrwydd, deialog ac ymgysylltu cynnar.

Mae safleoedd preswyl parhaol yn rhoi sefydlogrwydd ac yn lleihau'r pwysau ar drefniadau tymor byr. Mae stopio tymor byr strwythuredig, gan gynnwys safleoedd tramwy ac arferion mwy anffurfiol, yn cefnogi symudedd cyfreithlon a hawliau diwylliannol ar yr un pryd â lleihau'r ddibyniaeth ar orfodaeth adweithiol.

Mae gweithgarwch gwersylloedd yn amrywio'n ddaearyddol ac yn dymhorol. Felly, nid yw darpariaeth stopio yn debygol o fod yn unffurf ar draws pob awdurdod lleol. Gallai datblygu canllawiau cenedlaethol cliriach gefnogi mwy o gysondeb o ran sut mae tystiolaeth o wersylla yn cael ei dehongli a'i throsi wedyn yn ymatebion cynllunio.

Felly, nid yw'r canfyddiadau hyn yn cyfeirio at un ateb ond yn hytrach maent yn tynnu sylw at bwysigrwydd darpariaeth barhaol, stopio tymor byr ac ymatebion awdurdodau lleol o fewn fframwaith clir sy'n cydnabod teithio fel nodwedd barhaus a chanolog o fywyd Sipsiwn a Theithwyr.

Mae tystiolaeth ar draws yr ymchwil yn dangos, er gwaethaf y gwahanol fodelau stopio, yn y bôn mae angen yr un elfennau ar bob un ohonynt i weithredu'n ymarferol. Mae hyn yn cynnwys argaeledd tir addas, protocolau a phrosesau clir gan awdurdodau lleol, swyddogion neu staff sydd wedi'u hyfforddi'n briodol ac sy'n wybodus o ran diwylliant, a mynediad at gyfleusterau sylfaenol fel casglu gwastraff a dŵr lle bo hynny'n briodol.

Er y gallai darpariaeth fwy ffurfiol, fel safleoedd tramwy, fod angen seilwaith ychwanegol, cymeradwyaeth gynllunio a rheolaeth barhaus ar y safle, mae hyn yn dangos bod effeithiolrwydd yn cael ei siapio nid gan y math o ddarpariaeth yn unig, ond gan sut mae'n cael ei gweithredu'n ymarferol a'i chefnogi ar lefel leol.

4. Casgliad

Roedd yr astudiaeth hon yn archwilio sut mae darpariaeth dramwy a dulliau stopio tymor byr yn gweithredu ledled Cymru ac yn ystyried ble ac ar ba ffurf y gallai fod angen darpariaeth strwythuredig.

Mae canfyddiadau aelodau'r gymuned, awdurdodau lleol a gweithwyr proffesiynol yn dangos nad oes modd deall gwersylloedd drwy un lens. Mae teithio'n parhau i fod yn arfer diwylliannol i lawer o Sipsiwn a Theithwyr ac mae angen amrywiaeth o opsiynau i gefnogi hyn. Mae prinder darpariaeth breswyl barhaol, cyfyngiadau cynllunio a cholli mannau stopio traddodiadol yn siapio patrymau stopio ar ochr y ffordd. Mae hyn yn gyfuniad o barhad diwylliannol a phwysau ehangach ar lety yn gweithredu ochr yn ochr â'i gilydd, ac nid y naill neu'r llall.

Ar draws safbwyntiau, cydnabyddir yn gyffredinol nad oes un model stopio yn cynnig ateb cyflawn i deuluoedd sy'n teithio ac mae angen amrywiaeth o ddulliau. Mae capasiti preswyl parhaol cyfyngedig, trefniadau aros tymor byr ac ymatebion awdurdodau lleol i wersylloedd i gyd yn chwarae rhan yn y system lety ehangach.

Mae'r argymhellion a nodir yn yr adroddiad hwn yn seiliedig ar dystiolaeth a gasglwyd drwy gyfweiliadau, grwpiau ffocws, adolygu Asesiadau Llety Sipsiwn a Theithwyr ac adborth cymunedol. Eu nod yw hyrwyddo dull cliriach a thecach o deithio, gan gydnabod y bydd lleoliad daearyddol ac amrywiadau o ran awdurdodau lleol yn llunio atebion ymarferol. Mae angen parhau i ymgysylltu â chymunedau Sipsiwn a Theithwyr, awdurdodau lleol ac asiantaethau partner i sicrhau bod dulliau gweithredu yn y dyfodol yn seiliedig ar ddiwylliant, yn ymarferol ac yn cyd-fynd â chyfrifoldebau statudol. Ni ellir cynllunio darpariaeth effeithiol ar ei phen ei hun a rhaid iddi fod yn seiliedig ar ymgysylltu uniongyrchol â chymunedau Sipsiwn a Theithwyr i sicrhau bod dulliau gweithredu'n adlewyrchu sut mae pobl yn byw, yn teithio ac yn cael gafael ar wasanaethau'n ymarferol.

Mae'r adroddiad hwn yn cynrychioli cam cyntaf o ran datblygu polisi parhaus yn hytrach na phwynt terfynol. Mae'n darparu sylfaen dystiolaeth i lywio penderfyniadau yn y dyfodol ar ddarpariaeth dramwy a stopio tymor byr yng Nghymru. Mae parhau i ymgysylltu â chymunedau Sipsiwn a Theithwyr, awdurdodau lleol ac asiantaethau partner yn hanfodol i

sicrhau bod dulliau gweithredu yn y dyfodol yn seiliedig ar ddiwylliant, yn ymarferol ac yn cydfynd â chyfrifoldebau statudol.

Mae'r dystiolaeth yn awgrymu bod darpariaeth barhaol a threfniadau aros tymor byr yn rhan o'r un system ehangach ac na ellir mynd i'r afael â nhw ar eu pen eu hunain. Bydd cynnydd yn dibynnu ar ddatblygu llety priodol, opsiynau stopio diogel a hyfyw a sicrhau bod ymatebion i wersylloedd yn gyson ac yn deg yn ymarferol.

4.1 Cyfyngiadau

Nid oedd pob awdurdod lleol wedi ymateb i geisiadau am gyfweliadau neu holiaduron. Gwnaed ymdrechion i sicrhau gwasgariad daearyddol ac amrywiaeth o safbwyntiau; fodd bynnag, mae'r canfyddiadau'n adlewyrchu barn y rhai a ddewisodd ymgysylltu. Er bod awdurdodau lleol o bob rhanbarth yng Nghymru yn cael eu cynrychioli, roedd yr ymgysylltu'n uwch yn ne-ddwyrain a gogledd Cymru.

Mae'r cyfranogiad yn adlewyrchu patrymau ymgysylltu nodweddiadol â chymunedau Sipsiwn a Theithwyr o fewn amserlen yr astudiaeth. Roedd cyfranogwyr cymunedol yn amlach yn fenywod ac yn hŷn, sy'n gyson â phatrymau argaeledd ac ymgysylltu, yn enwedig lle mae dynion yn fwy tebygol o fod yn gweithio a llai ar gael i gymryd rhan yn ystod cyfnodau casglu data.

Er bod ymdrechion wedi'u gwneud i sicrhau gwasgariad daearyddol eang, roedd perthnasoedd presennol a mynediad at gymunedau yn dylanwadu ar gynrychiolaeth. O ganlyniad, mae canfyddiadau'n cael eu siapio gan y rhai a oedd yn gallu cymryd rhan o fewn cwmpas ac amserlen yr astudiaeth.

O fewn cwmpas yr astudiaeth hon nid oedd yn bosibl cynhyrchu dadansoddiad gofodol manwl o'r ddarpariaeth dramwy ledled Cymru, gan gynnwys mapio lleoliadau safleoedd presennol neu bosibl, na datblygu model gweithredol cwbl benodol sy'n cwmpasu pob agwedd ar ddarparu a rheoli safleoedd.

Mae tystiolaeth gan gyfranogwyr cymunedol a gweithwyr proffesiynol yn dangos bod profiadau, anghenion a dewisiadau yn amrywio ar draws gwahanol grwpiau ac ardaloedd

daearyddol, sy'n golygu na fyddai un dull unffurf yn adlewyrchu'r cymhlethdod a nodwyd drwy'r ymchwil.

Mae'r cyfyngiadau hyn yn adlewyrchu cwmphas yr astudiaeth ac yn nodi meysydd lle byddai gwaith pellach yn cefnogi dealltwriaeth fanylach o angen, dosbarthiad a darpariaeth.

4.2 Ymchwil yn y Dyfodol

Byddai rhagor o waith yn cefnogi'r gwaith o ddatblygu a gweithredu'r argymhellion a nodir yn yr adroddiad hwn, gan gyfrannu at well dealltwriaeth o'r ddarpariaeth dramwy ledled Cymru. Mae parhau i ymgysylltu â chymunedau Sipsiwn a Theithwyr yn hanfodol er mwyn deall yn well yr ystod o brofiadau ac anghenion sy'n bodoli, gan gydnabod nad yw'r rhain yn unffurf ac y gallant amrywio ar draws grwpiau a lleoliadau. Dylid cydgynhyrchu gwaith yn y dyfodol i sicrhau bod cymhlethdod anghenion y gymuned yn cael ei adlewyrchu mewn unrhyw ddulliau gweithredu arfaethedig.

Mae hyn yn cynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, fapio mannau stopio caeedig a lleoliadau safleoedd tramwy posibl, ochr yn ochr â datblygu dealltwriaeth gliriach o ble mae'r angen mwyaf ar draws awdurdodau lleol.

Mae angen gwneud gwaith ychwanegol i ddatblygu model gweithredol manylach o ddarpariaeth dramwy, gan gynnwys ystyriaethau fel dylunio safleoedd, trefniadau rheoli, prosesau mynediad a chyfathrebu â chymunedau. Er bod yr ymchwil hon yn rhoi dealltwriaeth gychwynnol o wahanol fodelau, mae angen gwneud rhagor o waith i archwilio pa ddulliau sydd fwyaf priodol mewn gwahanol gyd-destunau lleol.

Efallai y bydd angen rhagor o ymchwil hefyd i archwilio sut mae profiadau ac anghenion yn amrywio ar draws gwahanol grwpiau Sipsiwn a Theithwyr ac ar draws gwahanol ardaloedd daearyddol, er mwyn sicrhau bod darpariaeth yn y dyfodol yn ymateb i amgylchiadau amrywiol sydd weithiau'n cystadlu â'i gilydd.

5. Argymhellion

Mae'r ymchwili hon yn tynnu sylw at sawl maes lle gellid gwella polisi ac ymarfer sy'n ymwneud â stopio yng Nghymru. Mae'r argymhellion isod yn canolbwyntio ar wella dealltwriaeth o stopio a sut yr ymdrinnir â'r mater, gwneud gwell defnydd o'r data sydd ar gael i lywio'r gwaith cynllunio, a chreu cyfleoedd ar gyfer cydweithio ystyrlon rhwng awdurdodau lleol, Llywodraeth Cymru a chymunedau Sipsiwn a Theithwyr.

Gyda'i gilydd, nod yr argymhellion hyn yw cefnogi dull clir a chyson o ymdrin â darpariaeth stopio ledled Cymru, gan sicrhau bod yr angen a nodwyd yn arwain at atebion ymarferol a chyraeddadwy.

5.1 Datblygu fframwaith stopio haenog

Mae'r ymchwili yn dangos na all un model fodloni'r ystod o batrymau teithio a ddisgrifiwyd gan gyfranogwyr. Yn hytrach, mae nifer o ddulliau gweithredu ar waith ar hyn o bryd yn y system llety ehangach gan gynnwys trefniadau teithio preifat, stopio a negodir, mannau stopio dynodedig dros dro a safleoedd tramwy.

Dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu canllawiau cenedlaethol cliriach sy'n nodi'r gwahanol fodelau stopio, sut maen nhw'n gweithio'n ymarferol, gan gynnwys gofynion cynllunio a'r amgylchiadau lle gallai pob un fod fwyaf priodol. Byddai fframwaith cliriach yn gwella cysondeb ar draws awdurdodau lleol ac yn dal i ganiatáu ymateb lleol hyblyg i'r patrwm teithio a'r angen amdano.

Dylai safleoedd tramwy barhau i chwarae rhan bwysig yn y gwaith o gefnogi teuluoedd sy'n teithio mewn ardaloedd lle mae patrymau teithio yn dangos bod angen. Fodd bynnag, gall dulliau eraill, fel mannau stopio a negodir neu fannau stopio dynodedig dros dro, ddarparu

ymatebion mwy hyblyg a chost is a gellid eu rhoi ar waith yn gyflymach ochr yn ochr â chynllunio a datblygu darpariaeth dramwy yn y tymor hwy.

Ni fydd angen darpariaeth dramwy ar bob ardal. Bydd deall lle mae darpariaeth dramwy yn fwyaf priodol yn dibynnu ar gasglu data'n well a chydweithio parhaus â chymunedau Sipsiwn a Theithwyr.

5.2 Cryfhau strategaethau a chanllawiau

Mae ymatebion Awdurdodau Lleol i wersylloedd a stopio dros dro yn anghyson. Er bod rhai wedi disgrifio dulliau gweithredu sy'n pwysleisio ymgysylltu cynnar a rheolaeth gymesur, dywedodd eraill eu bod wedi ymateb mewn ffordd fwy adweithiol neu ad hoc.

Mae'r [canllawiau presennol](#) yn awgrymu bod awdurdodau lleol yn dymuno datblygu eu strategaethau lleol eu hunain ar gyfer ymateb i wersylloedd. Mae'r ymchwil hwn yn awgrymu bod gwerth mewn cryfhau hyn i sicrhau y dylai pob awdurdod lleol ddatblygu a chynnal canllawiau clir ar sut y byddant yn ymateb i'r ystod o ddulliau atal. Dylid datblygu'r strategaethau hyn gyda mewnbwn gan gymunedau Sipsiwn a Theithwyr.

Gan fod llawer o awdurdodau lleol eisoes yn defnyddio stopio a negodir yn ymarferol, byddai ei sefydlu fel elfen safonol mewn strategaethau lleol yn gam cymharol syml.

Byddai ffurfioli'r dull hwn o fudd i awdurdodau lleol ac aelodau'r gymuned drwy ddarparu disgwyliadau cliriach, gwella cyfathrebu a chynnig mwy o amddiffyniad i deuluoedd sy'n stopio ar ochr y ffordd.

Dylai Llywodraeth Cymru ystyried sut y gallai canllawiau, cymorth a mecanweithiau goruchwyllo annog gweithredu ar draws awdurdodau lleol.

5.3 Lledaenu a dysgu ar y cyd

Dylai Llywodraeth Cymru gefnogi'r gwaith o ledaenu'r adroddiad hwn drwy gyfres o weithdai wedi'u hwyluso sy'n dod ag awdurdodau lleol, aelodau o'r gymuned Sipsiwn a Theithwyr a sefydliadau cymorth perthnasol at ei gilydd.

Byddai'r gweithdai hyn yn gyfle i rannu canfyddiadau'r ymchwil, myfyrio ar brofiadau awdurdodau lleol ac aelodau o'r gymuned a datblygu cyd-ddealltwriaeth o'r heriau a'r cyfleoedd sy'n gysylltiedig â gwahanol ddulliau stopio.

Dylai gweithdai greu lle ar gyfer trafod a myfyrio. Gallai hyn gynnwys adolygu'r ddarpariaeth bresennol ar draws awdurdodau lleol, nodi rhwystrau ac archwilio camau ymarferol.

Lle bo'n bosibl, dylai gweithdai gael eu hwyluso gan sefydliadau sydd â phrofiad o weithio ochr yn ochr â chymunedau Sipsiwn a Theithwyr a'u hwyluso ar y cyd ag aelodau o'r gymuned.

5.4 Cryfhau'r sylfaen dystiolaeth

Tynnodd y cyfranogwyr sylw at fylchau yn y data sydd ar gael ynghylch ble a pham mae gwersylloedd yn digwydd. Er bod setiau data cenedlaethol fel y Cyfrif Carafannau yn rhoi cipolwg ar wersylloedd a safleoedd awdurdodedig, mae'r ymchwil yn awgrymu nad yw patrymau stopio tymor byr, tymhorol a chylchol yn cael eu cofnodi'n llawn.

Mae awdurdodau lleol yn cofnodi gwybodaeth am wersylloedd, ond mae'r wybodaeth hon yn cael ei chasglu mewn fformatau gwahanol ac nid yw'n cael ei dwyn ynghyd ar hyn o bryd mewn ffordd sy'n cefnogi dealltwriaeth genedlaethol.

Dylai Llywodraeth Cymru adolygu sut mae gwybodaeth am wersylla'n cael ei chasglu a'i defnyddio ledled Cymru. Dylai hyn gynnwys archwilio a allai cronfa ddata genedlaethol ar gyfer cofnodi gweithgarwch gwersylloedd ar draws awdurdodau lleol wella dealltwriaeth o batrymau teithio ochr yn ochr â ffynonellau data presennol fel y Cyfrif Carafannau a'r Asesiadau Llety Sipsiwn a Theithwyr.

Bydd ymgysylltu â chymunedau Sipsiwn a Theithwyr hefyd yn bwysig wrth ddatblygu'r ddealltwriaeth hon. Gall gwybodaeth gymunedol helpu i nodi mannau stopio hanesyddol, lleoliadau sydd wedi cael eu colli dros amser, ac ardaloedd lle mae teuluoedd yn stopio ar hyn o bryd.

Byddai gwell dealltwriaeth o leoliadau stopio a phatrymau teithio yn helpu i nodi lle mae darpariaeth dramwy neu drefniadau stopio tymor byr eraill yn fwyaf priodol.

Dylai unrhyw ddull gweithredu barhau i fod yn gymesur a chanolbwyntio ar wella'r sylfaen dystiolaeth a ddefnyddir ar gyfer penderfyniadau cynllunio a llety.

5.5 Ymarfer proffesiynol, iaith a gweithio mewn partneriaeth

Roedd profiadau o ymgysylltu yn amrywio ar draws ardaloedd a rhwng gwasanaethau. Disgrifiodd rhai cyfranogwyr ddulliau cefnogol a theg gan awdurdodau lleol, tra bod eraill yn disgrifio anghysondeb ac ansicrwydd. Mewn rhai achosion lle'r oedd gorfodi'n gysylltiedig, disgrifiwyd ymgysylltu fel rhywbeth gormesol neu fygythiol.

Soniodd y cyfranogwyr hefyd am ofn a gelyniaeth gan aelodau o'r cyhoedd wrth stopio ochr y ffordd, yn enwedig pan oeddent yn teithio gyda phlant.

Dylai Llywodraeth Cymru ystyried sut y gellir cryfhau arferion sy'n ymwybodol o drawma ac sy'n seiliedig ar wybodaeth ddiwylliannol ar draws asiantaethau sy'n ymgysylltu â chymunedau Sipsiwn a Theithwyr.

Dylai hyn gynnwys:

- Adolygu'r iaith a ddefnyddir ym mholisiau awdurdodau lleol ar y cyd â chymunedau Sipsiwn a Theithwyr;
- Sicrhau bod hyfforddiant staff a gweithdrefnau lleol yn adlewyrchu dealltwriaeth o gymunedau Sipsiwn a Theithwyr a sut y profir stopio ar ochr y ffordd;
- Cryfhau ymatebion diogelu lle mae teuluoedd yn profi gelyniaeth wrth ochr y ffordd, a sicrhau bod teuluoedd sy'n teithio yn cael gwybodaeth glir am eu hawliau a phwy i gysylltu â nhw i gael cymorth;
- Annog gwasanaethau i weithio gyda'i gilydd i gefnogi teuluoedd sy'n teithio i gynnal mynediad at ofal iechyd ac addysg wrth deithio.

Byddai gwella dealltwriaeth ddiwylliannol a chysondeb ar draws asiantaethau yn cefnogi ymgysylltu mwy diogel a chynhwysol a chyfathrebu cliriach wrth stopio ar ochr y ffordd.

5.6 Dehongli tystiolaeth Asesiadau Llety Sipsiwn a Theithwyr a gweithredu ar hynny

Nododd yr ymchwil amrywiaeth yn y ffordd y mae gweithgarwch gwersylloedd yn cael ei drosi'n anghenion llety ledled Cymru. Disgrifiodd y cyfranogwyr enghreifftiau lle'r oedd awdurdodau lleol yn dehongli lefelau tebyg o weithgarwch gwersylloedd yn wahanol. Roedd rhai yn gweld hyn fel tystiolaeth o'r angen am ddarpariaeth dramwy neu ddarpariaeth stopio amgen, tra bod eraill yn ei drin yn bennaf fel mater rheoli tymor byr.

Dylai Llywodraeth Cymru ystyried a allai disgwyliadau cenedlaethol cliriach gefnogi mwy o gysondeb o ran sut mae tystiolaeth o wersylla a phatrymau teithio yn cael eu dehongli mewn Asesiadau Llety Sipsiwn a Theithwyr.

Dylai hyn gynnwys sicrhau bod dehongli gweithgarwch gwersylloedd ac angen a nodwyd yn cael ei drafod a'i wirio gyda chymunedau Sipsiwn a Theithwyr fel rhan o'r broses asesu. Yn aml, mae gan aelodau'r gymuned wybodaeth fanwl am batrymau teithio, ymddygiad stopio a manau stopio hanesyddol, sy'n gallu helpu i ddarparu cyd-destun pwysig wrth ddehongli tystiolaeth leol.

5.7 Cyflenwi darpariaeth barhaol

Er bod llawer o deuluoedd yn teithio am resymau diwylliannol, economaidd neu deuluol, nodwyd hefyd bod mynediad cyfyngedig at leiniau parhaol a gorlenwi ar safleoedd presennol yn cyfrannu at rywffaint o stopio ar ochr y ffordd.

Dylai Llywodraeth Cymru ystyried sut mae'r cynnydd o ran darparu lleiniau preswyl parhaol yn cael ei fonitro a'i gefnogi ar ôl i'r angen gael ei nodi drwy broses Asesiad Llety Sipsiwn a Theithwyr. Mae'r ymchwil yn awgrymu, mewn rhai achosion, nad yw'r angen a ganfuwyd yn arwain at ddatblygu darpariaeth barhaol o fewn yr amserlenni disgwyliedig.

Byddai cryfhau mecanweithiau goruchwyllo ac atebolrwydd yn helpu i gefnogi cynnydd mwy cyson o ran darparu lleiniau parhaol ledled Cymru. Byddai sicrhau bod yr angen a nodwyd yn arwain at ddatblygu darpariaeth barhaol yn lleihau'r pwysau ar drefniadau stopio tymor byr ac yn cefnogi llwybrau llety mwy sefydlog.

Atodiad A: Methodoleg

1.1 Trosolwg

Defnyddiodd yr ymchwili hon ddulliau cymysg, gan gyfuno data ansoddol sylfaenol o gyfweiliadau lled-strwythuredig, grwpiau ffocws ac ymatebion ysgrifenedig i holiaduron â dadansoddiad o ffynonellau data eilaidd. Roedd y rhain yn cynnwys Asesiadau Llety Sipsiwn a Theithwyr (GTAA), cofnodion gwrsylloedd awdurdodau lleol, dogfennau polisi a chanllawiau a [data Cyfrif Carafannau Llywodraeth Cymru \(Ionawr 2025\)](#).

Cynlluniwyd yr astudiaeth i archwilio sut mae darpariaeth dramwy a dulliau stopio yn cael eu strwythuro a'u dehongli ledled Cymru. Nid cynnal astudiaeth ystadegol o fynychder nac asesiad ffurfiol o anghenion llety oedd y bwriad. Yn hytrach, roedd y ffocws ar ddeall sut mae bywyd nomadaidd yn cael ei brofi a'i reoli'n ymarferol a sut gallai systemau presennol gefnogi ffyrdd nomadaidd o fyw yn well.

Lle'r oedd ar gael, casglwyd gwybodaeth berthnasol am gostau hefyd drwy ohebiaeth ddilydol gydag awdurdodau lleol. Roedd y dull hwn yn galluogi triongli ar draws ffynonellau a safbwyntiau. Roedd dyluniad yr astudiaeth yn gymesur â'r amser a'r adnoddau a oedd ar gael, gan geisio sicrhau cwrpas cenedlaethol a chyfranogiad cymunedol ystyrlon ar yr un pryd.

Er nad oedd themâu'n cael eu mesur yn systematig, roedd y dadansoddiad yn ystyried amlder datganiadau ar draws cyfweiliadau i nodi themâu trechol, cyffredin a rhai a godwyd yn llai aml.

1.2 Cael mynediad a samplu

1.2.1 Cyfranogwyr cymunedol

Mae Sipsiwn a Theithwyr yn cael eu cydnabod fel cymunedau sy'n gallu bod yn anodd i ymchwiliwyr gael mynediad atynt, yn rhannol oherwydd diffyg ymddiriedaeth hirsefydlog mewn awdurdodau cyhoeddus a sefydliadau allanol. Er mwyn cefnogi cyfranogiad ystyrlon, defnyddiodd y tîm ymchwili berthnasodd dibynadwy a sefydlwyd gan Sipsiwn a Theithwyr

Cymru a Travelling Ahead, sydd ill dau â phrofiad helaeth o weithio'n uniongyrchol gyda chymunedau ledled Cymru.

Defnyddiwyd dull samplu cyfleus i ddechrau, gan ddefnyddio cysylltiadau presennol. Dilynwyd hyn gan samplu caseg eira, lle cyfeiriodd cyfranogwyr y tîm ymchwil at gyfweleion posibl ychwanegol. Er mwyn ehangu cyfranogiad, cafodd fideo recriwtio ei greu gan ddefnyddio Canva a'i rannu ar Facebook ac Instagram gan Sipsiwn a Theithwyr Cymru a Travelling Ahead. Cysylltwyd â Travellers' Times hefyd a rhannwyd y fideo drwy eu tudalen Facebook.

Y sampl targed oedd 35 - 50 o gynrychiolwyr cymunedol. Cymerodd cyfanswm o 36 o aelodau'r gymuned ran, rhwng 18 a 75 oed, a'r grŵp oedran mwyaf cyffredin oedd 60 oed a hŷn. Cyfrannodd dynion a menywod, er bod cyfranogiad wedi bod yn amlach gan fenywod.

Roedd y cyfranogwyr yn dod o bob rhanbarth yng Nghymru, gyda'r gynrychiolaeth uchaf o dde-ddwyrain a gogledd Cymru. Roedd y cyfranogwyr yn cynnwys unigolion a oedd yn ystyried eu hunain yn Sipsiwn, Teithwyr, Teithwyr Gwyddelig, Romani/Romanichal a Theithwyr Albanaidd, ochr yn ochr â nifer fach a gofnodwyd fel Teithwyr yr Oes Newydd.

Roedd cyfanswm o 6 o ymchwilwyr cymheiriaid cymunedol yn rhan o'r gwaith o gefnogi ymgysylltu a siapio trafodaethau cyfweiliadau. Roedd eu mewnbwn yn helpu i sicrhau bod cwestiynau'n parhau i fod yn ddiwylliannol briodol ac yn seiliedig ar brofiad bywyd.

Yn dilyn dadansoddiad cychwynnol, cynhaliwyd sesiynau grŵp cynghori gyda 9 cynrychiolydd cymunedol o ogledd Cymru ac 11 o dde-ddwyrain Cymru, ochr yn ochr â chyfweiliadau dilynol ychwanegol gyda 2 gyfranogwr nad oeddent yn gallu mynychu trafodaethau grŵp. Roedd y cyfranogwyr rhwng 16 a 75 oed, gyda'r rhan fwyaf yn fenywod. Cafodd y gwaith recriwtio ei wneud drwy gyswllt uniongyrchol ag unigolion sydd â phrofiad nomadaidd ers tro byd ac sydd â diddordeb mewn gwella'r ddarpariaeth dramwy a stopio.

Cyflwynodd y sesiynau hyn ganfyddiadau a oedd yn dod i'r amlwg yn ôl i gyfranogwyr i brofi cywirdeb, nodi hepgoriadau a sicrhau bod dehongliadau'n adlewyrchu profiad bywyd. Roedd adborth o'r broses hon yn sail i'r dadansoddiad terfynol ac yn siapio'r synthesis trawsbynciol a'r argymhellion.

Cafodd holl aelodau'r gymuned eu digolledu am eu hamser gyda thalebau £20 a oedd yn cael eu talu fesul awr.

1.2.2 Awdurdodau lleol a gweithwyr proffesiynol eraill

Yn yr adroddiad hwn, mae 'gweithwyr proffesiynol' yn cyfeirio at unigolion sy'n gweithio mewn rolau sy'n berthnasol i lety Sipsiwn a Theithwyr a stopio, gan gynnwys swyddogion awdurdodau lleol (e.e. rolau tai, llety a gorfodi), ochr yn ochr ag ymarferwyr o'r heddlu, iechyd, addysg a sefydliadau'r trydydd sector.

Gwahoddwyd cyfanswm o 75 o unigolion i gymryd rhan. Cwblhawyd dau gyfweiliad ar bymtheg, yn cynnwys swyddogion o 12 o'r 22 awdurdod lleol y cysylltwyd â hwy. Cynrychiolwyd awdurdodau lleol o bob rhanbarth yng Nghymru, gyda'r rhan fwyaf o'r awdurdodau a gymerodd ran wedi'u lleoli yn ne-ddwyrain a gogledd Cymru.

Yn ogystal, cynhaliwyd 5 cyfweiliad gyda chynrychiolwyr y sector tai a gweithwyr proffesiynol perthnasol eraill.

Er mwyn sicrhau'r cwmpas gorau posibl, dosbarthwyd holiadur byr i awdurdodau lleol nad oeddent wedi cymryd rhan mewn cyfweiliadau. Derbyniwyd a dadansoddwyd dau ymateb ysgrifenedig ychwanegol ochr yn ochr â data cyfweiliadau. Gyda'i gilydd, roedd tystiolaeth gan 12 awdurdod lleol a gymerodd ran mewn cyfweiliadau a 2 ymateb ysgrifenedig yn sail i'r dadansoddiad awdurdodau lleol. Ni ddylid dehongli diffyg ymateb fel arwydd o absenoldeb gweithgarwch gwersylloedd neu safbwynt polisi.

Yn ogystal, cynhaliwyd 2 grŵp ffocws gyda gweithwyr iechyd ac addysg proffesiynol sy'n ymgysylltu â theuluoedd Sipsiwn a Theithwyr, gyda 4 gweithiwr proffesiynol yn mynychu'r grŵp iechyd a 6 yn mynychu'r grŵp addysg. Cynhaliwyd cyfweiliad ychwanegol gyda gweithiwr addysg proffesiynol nad oedd yn gallu mynychu'r grŵp ffocws. Roedd y trafodaethau hyn yn edrych ar fynediad at wasanaethau, parhad gofal ac effaith symudedd tymor byr ar ganlyniadau iechyd ac addysgol. Roedd cymryd rhan yn wirfoddol.

Gwahoddwyd Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) i gymryd rhan mewn grŵp ffocws i archwilio safbwyntiau strategol; fodd bynnag, ni ddigwyddodd hyn yn ystod cyfnod yr astudiaeth. Cysylltwyd â chynrychiolwyr yr heddlu hefyd i gyfrannu at ddealltwriaeth fanylach o ymatebion gweithredol, ond ni chafwyd ymateb.

1.3 Astudiaethau achos

Roedd yr ymchwili yn cynnwys nifer fach o enghreifftiau dangosol o ddarpariaeth stopio a welwyd yn ystod ymweliadau safle (gweler Atodiadau H ac I yn y ddogfen ategol). Cynigiwyd yr enghreifftiau hyn gan aelodau'r grŵp cynghori fel rhai gwerth eu cynnwys i roi cipolwg cydestunol ar sut mae gwahanol fodelau stopio'n gweithredu'n ymarferol, gan gynnwys lleoliad, dyluniad, trefniadau rheoli a gweithrediad o ddydd i ddydd.

Pwrpas cynnwys yr enghreifftiau hyn yw cefnogi dealltwriaeth ymarferol yn hytrach na chynnal cymhariaeth neu werthusiad ffurfiol. Ni fwriedir iddynt gynrychioli adolygiad cynhwysfawr o'r ddarpariaeth stopio ledled y DU, na bod yn gymaryddion uniongyrchol i Gymru. Yn hytrach, maent yn cynnig enghreifftiau byr o ddulliau gweithredol a allai lywio trafodaeth yn y dyfodol.

1.4 Casglu data

Casglwyd data drwy gyfweiliadau lled-strwythuredig, grwpiau ffocws a holiadur. Datblygwyd amserlenni cyfsweld gan dîm y prosiect i sicrhau eu bod yn berthnasol ac yn briodol yn ddiwylliannol, a chawsant eu hadolygu gan Lywodraeth Cymru.

Cynhaliwyd cyfweiliadau wyneb yn wyneb yn bennaf, gydag opsiynau ar-lein neu dros y ffôn ar gael yn dibynnu ar ddewis y cyfranogwyr ac ystyriaethau ymarferol. Cynigiwyd amserlenni hyblyg a lleoliadau cyfarwydd i gyfranogwyr cymunedol i gefnogi hygyrchedd. Fel arfer, cynhaliwyd cyfweiliadau ag awdurdodau lleol a rhanddeiliaid ar-lein.

Cofnodwyd pob cyfweiliad ar ffurf nodiadau manwl. Pan roddwyd caniatâd, cafodd cyfweiliadau eu recordio a'u trawsgrifio gan ddefnyddio meddalwedd llais i destun awtomataidd. Gwiriwyd trawsgrifiadau i sicrhau cywirdeb. Ymgorfforwyd ymatebion ysgrifenedig i'r holiadur a gohebiaeth e-bost ddilynol berthnasol yn y dadansoddiad.

1.5 Dadansoddi data

Dadansoddwyd y data gan ddefnyddio dull thematig anwythol. Adolygwyd nodiadau cyfweliadau, trawsgrifiadau ac ymatebion ysgrifenedig ar y cyd i nodi themâu sy'n codi dro ar ôl tro, meysydd o amrywiad a phwyntiau o densiwn polisi.

Ystyriwyd themâu o ran cysondeb, gwahaniaethau a pherthnasedd polisi, yn hytrach nag amllder yn unig. Trafodwyd canfyddiadau sy'n dod i'r amlwg yn y tîm ymchwil a'r grŵp cynghori i sicrhau cywirdeb cyd-destunol a diwylliannol.

Adolygwyd data Cyfrif Carafannau Swyddogol (Ionawr 2025) ac Asesiadau Llety Sipsiwn a Theithwyr diweddar i gyd-destunoli canfyddiadau ansoddol o fewn systemau cofnodi cenedlaethol ac awdurdodau lleol.

1.6 Moeseg, hygyrchedd a chyfranogiad

Roedd yr astudiaeth yn cadw at safonau moesegol Llywodraeth Cymru. Rhoddwyd gwybodaeth glir i'r cyfranogwyr am bwrpas yr ymchwil, cyfrinachedd a sut byddai eu data'n cael ei ddefnyddio drwy hysbysiad preifatrwydd. Cafwyd cydsyniad ar sail gwybodaeth ym mhob achos.

Roedd hygyrchedd yn cael ei gefnogi drwy amserlennu hyblyg, nifer o ddulliau cyfranogi, a chyfranogiad cyfryngwyr dibynadwy. Roedd egwyddorion cyfranogol yn sail i ddyluniad yr ymchwil: Chwaraeodd Sipsiwn a Theithwyr Cymru a Travelling Ahead ran ganolog yn y gwaith o recriwtio, llunio cwestiynau cyfweliad, dehongli canfyddiadau a llywio argymhellion. Mae anhysbysrwydd cyfranogwyr wedi cael ei gynnal drwy gydol yr adroddiad, ac mae dyfyniadau yn ddienw er mwyn diogelu hunaniaeth.

